

ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ,

ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ,

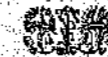
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΥΠΟ

Α. ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ, Α. ΖΙΝΝΗ, Η. ΣΟΤΤΣΟΥ.

Λεαφορρα φυλλιαδια

Τόμος Ζ'. — Τεύχος Ι'.



ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ Δ. ΒΙΛΑΡΑ.

(Ὀδὸς Πειραιῶς.)

1862.

ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ,

ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ.



ΕΙΣ

OEUVRES CHOISIES D' HIPPOCRATE
par le Dr. CH. DAREMBERG.— Paris, 1855.

Κ. ΡΕΪΝΟΛΛΑΟΥ

Ἐνδοιασμῶν Ὀρμῶθιον ἦ.

» . . . ὡς γὰρ ἄγκυραι τοῦ βεβαίως ὀρμιῶν
καὶ μὴ μετακινῆσθαι τὰς ἐπιστήμας αἱ ἀ-
ποδείξεις εἰσὶν. » Gal. IX, 432.

Σελ. 457, N. 4. « τὰ δ' ἄλλα, ὅκοντα κατ' ἰητροῖον, ἀνά-
σως διῆγον. » — ὅπερ μὴ σημαίνειν αἵμαι μῆτε » du reste,
les malades n'avaient pas besoin de recourir aux soins
que l'on reçoit dans l'officine » D., μῆτε « du reste, les
Thasiens ne vinrent pas chercher de secours dans l'offi-
cine du médecin. » L.: ἀλλὰ, ὡς οἱ Θάσιοι, διαρκούσης ταύ-
της τῆς ἐποχῆς « πρὶ τοῦ ἥρος » ὑπ' ἄλλων νοσημάτων, ὅσα
ἀπαιτοῦσι τὴν συνδρομὴν τοῦ ἰατροῦ, οὐχ ἄλλοκοντο — ἐτέ-
ρως εἰπεῖν, μόνον, ἀπαιτοῦντα τὴν συνδρομὴν τοῦ ἰατροῦ, νο-
σήματα ἦσαν ὁ καύσος καὶ αἱ παρωτίδες.

Σελ. 458, N. 7. M. Littré met: qui se rompait; j' ai
ordu . . . qui se détachait. Dans ces ophthalmies, dit Ga-

lien (...), ... de la chassie, qui se détache difficilement, ... — δι-τῷ ἄρα λόγῳ ἐρείδεται ὁ Κ. D., τῷ μὲν ἀπὸ τοῦ ἐόντος, τῷ δὲ ἀπὸ τῆς Γαληνοῦ ἐρμηνείας. Οὐ μὴν ἀλλὰ αὐτίκα ὁ μὲν, ὁ ἀπὸ τοῦ ἐόντος, σφόδρα ἂν εἴη ἀμφισβητήσιμος· μηδέτερον γὰρ συνωδὸν ἠγοῦμαι τῷ πράγματι, μήτε τὸ se rompait L., μήτε τὸ se détachait D., εἴ γε κρίσεως ἢ πέψεως σημεῖον κατὰ τὴν καταξέστικὴν ὀφθαλμῖαν ὑπάρχει τὸ ἀποκρίνεσθαι τε καὶ ἐκκρίνεσθαι λήμην, οὐ μὴν τὸ γε τὴν ἐκκρίνεσθαι βλάβος εἴτε θραύεσθαι, εἴτε ἀποσπᾶσθαι. — Ὁ δὲ ἕτερος λόγος « j'ai cru rendre plus exactement la pensée de Galien » ἰσχυρῶς ἂν ἐτύγγανεν, εἰ ἐδέδεικτο πρότερον τὸ ἐκπίπτειν ταῦτὸ σημαίνειν τῷ ἀποπίπτειν· — ἀλλ' οὐ γὰρ δέδεικται· XVII, A, 95' » εἶθε δὲ ταῖς ταιαύταις ὀφθαλμῖαις λήμη γίνεσθαι μικρὰ, μύγισ ἐκπίπτουσα διὰ τὴν πύκνωσιν τῶν χιτώνων, ἣν ἐκ τῆς τοῦ περιέχοντος ψυχρότητος ἔσχον. » — δι' ὧν οὐ πάνυ διασαφηνίζεται ἡ τοῦ ἐκρήγνυσθαι σημασία, ὁποῖα ἐναργῶς φαίνεται ἐν XVII, A, 358' » ἔστι γὰρ ὅτι τὰ ἐξανθήματα . . . ἐκραγέντα . . . » — ἐρηξίν ἄρα λέγει τὴν eruption, οὐ τὴν ἀπόπτωσιν. Ἀμφότερα δὲ, τὴν τε λέξιν δηλονότι καὶ τὸ πρᾶγμα, εὖ ὀρίζει τὸ Γαλ. IX, 949' » . . . , ἀλλ', ὡς ἐπὶ τῆς γαστρὸς, οὕτω καθ' ὅλον ἐδείκνυτο τὸ σῶμα δύναμις ὑπάρχειν ἐν ἐκάστῳ τῶν μορίων ἀποκριτικῆ τῶν ἀλλοτρίων, ἣτις, εἶμαι, καὶ τὰς κρίσεις ἐν ταῖς νόσοις ἀπεργάζεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἄρισται γίνονται κρίσεις, ὅταν ἤδη πεπεμμένα τὰ κατὰ τὸ ζῶον ὑπάρχει πάντα — τὸ δὲ προεκρήγνυσθαι —, καὶ γὰρ οὕτως ὀνομάζειν εἶωθεν Ἱπποκράτης αὐτὸ, — μοχλοθρόν ἐστιν· ὁμοῦ γὰρ τοῖς λυποῦσιν ἐκκρίνονται τὰ χρηστά καὶ . . . » — Ἄτάρ καὶ καθόλου τὸ πρᾶγμα καθ' αὐτὸ μὴ ὅπως ἐμοί,

ἀλλὰ Γαληνῷ αὐτῷ plus conforme à la vérité νομίζεσθαι καθ' ἣν εἴπομεν ἐρμηνεῖαν τοῦ ἐκρήγνυσθαι erumpere, πέσεσθαι εἶμαι τὸν ἀναλεξόμενον ἕτερα χωρία, οἷον τὸ ἐντικρυς ἀπτόμενον τοῦ νῦν ἐνεστώτος ἡμῖν σκέμματος VII, 446' » Οὐ μὴν οὐδ' ἐξ ἄλλου τινὸς ἢ γνώσεως αὐτῶν, ὅτι μὴ τῶν τῆς ἀπεψίας τε καὶ πέψεως σημεῖων, ἀ διὰ τῶν περιτωμάτων γνωρίζεται. Τίς γὰρ . . . Οὕτω δὲ καὶ ταῖς ὀφθαλμῖαις ἐν ἀρχῇ μὲν ἀπορρεῖ πολὺ καὶ λεπτόν, ἀπεπτον ἱκανῶς· ἐφεξῆς δὲ ἔλαττον τε καὶ παχύτερον, ὑπογραφῆν τινα πέψεως λαμβάνον· εἴτα ἐν τῷ χρόνῳ προύντι, τοῦ μὲν πλήθους μειουμένου, τῆς συστάσεως δὲ ἐπὶ τὸ παχύτερον ἰούσης, αὐξάνεται τὰ τῆς πέψεως εἰς τοσοῦτον, ὡς καὶ κολλᾶσθαι τὰ βλέφαρα κοιμηθέντων (— σχόλ. εἰς N. 20) ὑπὸ τῆς γενομένης λήμης, ἣτις καὶ αὐτὴ καταρχὰς μὲν λεπτὴ καὶ πολλή, τῷ χρόνῳ δὲ ἐλάττων τε καὶ παχύτερα γινομένη, τὴν τε πέψιν τοῦ νοσήματος ἐνδείκνυται καὶ τὴν παρακμὴν τούτου. » — Συλλήβδην τοιγαροῦν, αὐτάρκη ἠγοῦμαι τὴν παρὰ Kühn μετάφρασιν erumpentes, ἅτε περιεκτικὴν τοῦ τε ἀποκρίνεσθαι καὶ τοῦ ἐκκρίνεσθαι· εἰκότως γὰρ σμικρὰ τυγχάνει τὰ λήμια, ὅτι ἐλλιπὴς ἡ ἀπόκρισις, δυσκόλως δὲ ἐκρήγνυται, ὅτι ἔξον καθόλου ἐκκρίνεσθαι τὸ εὖ ἀποκριθὲν τοῦ ἐλλιπῶς ἀποκριθέντος.

Σελ. 464, N, 20. Ἐκοιμήθη. — M. Littré traduit . . . dormit, . . . — καὶ, εἶμαι, ὀρθώτατα· τῇ γὰρ τοῦ Desmars γνώμῃ ἐναντιοῦται ἡ Γαληνοῦ, προδήλως ἐπὶ ὕπνου εἰρημένον ὑπολαβόντος τὸ ἐκοιμήθη, καθ' ἣν ποιεῖται τῆς βήσεως παράφρασιν XVII, A, 255' « Ἄλλ' ἐπὶ γε τοῦ Φιλίσκου . . . καὶ δυσφορῆσαι δι' ὅλης νυκτὸς, ἀγρυπνήσαι τε καὶ παρακροῦσαι. » — εἰκότως γὰρ οὐκ ἂν εἶπεν ἀγρυπνήσαι, εἰ μὴ ὑπέλαβε τὸ ε-

κοιμήθη = ὑπνησεν. Προγν. § 40: Περὶ δὲ ἄττων; . . . ἤ-
κιστα δ' ἐν λυπέριον, εἰ κοιμῶντο τὸ πρῶτ' ἐς τὸ τρίτον τῆς ἡ-
μέρας· οἱ δὲ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου ὑπνοὶ πονηρότεροι· κά-
κιστον δὲ μὴ κοιμᾶσθαι, μήτε τῆς νυκτός, μήτε τῆς ἡμέρας·
ἢ γὰρ . . . » — Ἄλλα καὶ τὸ, XVII, Α, 714· » Διὰ παντός δὲ
. . . ἢ λεπτοῦς καὶ μικροῦς ἔπνους κοιμᾶσθαι» οὐ πάνυ συνη-
γορεῖ τῷ κοιμᾶσθαι = reposer — οὐδὲ τὸ ἐν Ὀρειβ. II. 499·
καὶ κοιμηθῆναι τὸν πρῶτον ἔπνον.»

— Καὶ δὴ καὶ ἡ νῦν γλῶσσα οὕτω διττῶς χρῆται τῷ κοι-
μᾶσθαι, ψιλῶ μὲν ἀντὶ τοῦ ὑπνεῖν, ζευκτῶ δὲ, ἔπνον κοιμᾶ-
σθαι, εἰς ἀντιδιαστολὴν τοῦ κρινῶς καλουμένου βύθου (so-
por). — Ἐῶντες οὖν τὸ « un malade peut reposer et ne
pas dormir » = Ὀρειβ. II, 431, 8· « κατακλίναντα ἡσυχάζειν
ἐγρηγορικῶς » ὡς αὐτόδηλον, ἐπιείκειάν τινα ἔχειν φήσομεν καὶ
τὸ ἕτερον τοῦ K. D. δόγμα » et même on peut dire qu' un
malade dort et ne repose pas», ἀκουόντων δὴπου ἡμῶν τοῦ
dort ἐπὶ συμπτώματος δόκησιν μὲν ἔχοντος ὑπνου, ἀληθῶς δὲ μὴ
ἔντος γνησίου sommeil, τουτέστιν ἐπὶ τοῦ βύθου (sopor). —
Ἠγοῦμαι τοιγαροῦν, ὥσπερ τοῖς νῦν Ἕλλησιν, οὕτω καὶ τοῖς
ἀρχαίοις, ἔνθα μὴ δεῖ ἀκριβοῦς διορισμοῦ, τὸ ψιλὸν κοιμᾶσθαι
συνεκδοχικῶς δηλοῦν τὸ ἔπνον κοιμᾶσθαι (Εὐαγγέλ. Ἰωάν. XI,
43)· ὁμοιοπαθεῖς δὲ κατὰ τὴν ἀδιοριστίαν τούτῳ τῷ κοιμᾶσθαι
καὶ τὸ dormir τοῖς Γάλλοις καὶ μὲν τούτιπαν ἐπὶ τοῦ κατὰ
φύσιν ὑπνου λέγεσθαι, καὶ δὲ ἔστιν ὅτε ἐπὶ τοῦ παρὰ φύσιν,
τοῦ κερῶδους δηλονότι καὶ ἕσα τοιαῦτα καθ' ὁμοίωσιν ὀνό-
ματα συνήθη ἔστιν ἰατρῶν πασιῶν. Γαλ. VIII, 200 = Oeuv.
de Gal. II, 574.

Σελ. 463, N. 24. Ἵποχορδίου ξέντασις . . . ὑπολάπα-

ρος, une tension molle de l'hypocondre. — Ἵπολάπαρος,
dit Galien, signifie vide, sans tumeurs (γρ. tumeur); on
peut-être sans tumefaction, comme . . . » — Ἐνταῦθα ἀ-
μέλει οἶονεὶ παραδρομάδην τοιοῦτω κέχρηται ἐντως ἀμφιβόλῳ
δρισμῷ » τὸ γὰρ ὑπολάπαρος ὑποκινῶς ἔστι, τουτέστιν ὄγκου
χωρὶς, ὅς γίνεται . . . » ἐξ οὗ μόνου οὐδέποτε ἐν εὔροι τις τὸ
σημαινόμενον τούτῳ τῷ ἀδιοριστῶ « ὄγκου χωρὶς ». — Ἐπι-
σκεψάμενους δὲ τοὺς ἄλλοις ὄρισμοὺς οὐκ ἐν διακλάθῃ ἡμᾶς τὸ
ἀληθές. Πρῶτον τοίνυν εἰκότως ζητητέον τὸ λαπαρόν, τὸ εἶ-
δος, εἶτα τὸ τοῦ εἶδους ποικιλίαν, τὸ ὑπολάπαρον. XVIII, B,
761· «... ἐν τοῖσιν ἀτρεμέουσι καὶ λαπαρωτέροισι τοῦ σώματος,
οἷον τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω τοῦ γόνατος» ἱππ. εἰς 2 Γαληνός· «κέ-
κληκε γὰρ οὕτως τὰ τοῖς ἐξέχουσι μορίαις ἐνκνήτως διακείμενα,
τουτέστι τὰ κατεσταλμένα καὶ ταπεινά· καὶ γὰρ τὸ λαπαρόν
ἄπαν προσέσταλται. Κυρίως μὲν οὖν ἡ λαπαρόν φωνὴ σημαίνει
τὸ κενόν, (— ἱππ. VII, 40, § 26· « . . γαργαρέων . . . λαπα-
ρός » — VII, 250· « . . Ὀκόταν δὲ λαπαρός ἦ (— ὁ σπλήν—),
. . . » VIII, 418· « . . γαστήρ λαπαρὴ . . . ») ὥσπερ καὶ ἡ
λαπίξαι τὸ κενῶσαι· καὶ γὰρ καὶ τὸ Ἰλιον ἐξελαιπίξαι ἐθ-
ναιόμενον πολλοὶ ἄλλοι ἐκκενώσαι τὴν πόλιν δὲλεῖ, καὶ λαπα-
ρὰ τοῦ σώματος ἐκείνη τὰ μέρη κελουσίαν, ἕσα μεταξὺ τῶν
τε κατὰ τοὺς λαγόνας ἐστῶν ἔστι καὶ τῶν νόθων (— λαπά-
ραι· οἱ νῦν (Κορνή λτ. I, 487) = λαπάρα· ἱππ. VI, 289.
— VII, 84. — VIII, 20. — Ἠροδ. Β', 86 —) ἤδη μὲν τοι
καὶ τὸ προσεσταλμένον ἄπαν ὀνομάζουσι λαπαρόν, ἐπειδὴ τὸ
κενὸν ἐξ ἀνάγκης προσέσταλται, τὴν μεταφορὰν ἀπὸ κοινοῦ
συμβεβηκότος ποιούμενοι. » — οἷ· συμφύρεται τὸ ἐν XVIII, A,
572· » Οἱ γὰρ ὄχετοὶ οἱ κατὰ τὸ λαπαρόν τῆς πλευρῆς ἐκά-

στης παρατεταγμένοι καὶ . . . » Ἰππ. » Ὀχρεοὺς μὲν εἶπε . . . ,
λαπαρόν δὲ καὶ τῆς πλευρᾶς ἐκάστης τὸ μεταξὺ τῶν ὀστέων,
καθ' ἃ καὶ οἱ μεσοπλευροὶ μῦς εἰσι, . . . » — Οὐκ οὖν, ὡς ἔ-
 ουκιε, τῆ γε καθόλου τοῦ λαπαροῦ ἰδέα ἀναγκαίως ἐγκριταὶ
 τὸ ὄγκου χωρία· — κατὰ μέρος μὲν τοι, ὡς ἐπὶ τῆς νῦν προ-
 κειμένης ἡμῶν υποχονδρίου συντάξεως, εἴ τις τὸ λαπαρόν ση-
 μαίνειν ἀξιώσῃ ὄγκου χωρία, ἔχει τινὰ ἐπιπέδικον ὁ λόγος, καθά-
 περ ἐπὶ ἑτέρως ῥήσεως ἑτέρου Γαληνοῦ ἐξήγησις XVII, B,
 401 » φλεβῶν ἔρευθος, . . . , πλευρῶν ὀδύνη *λαπαράι*. »
 « . . . οἷ γε μὴν ἐξηγητὰ πάντες ἴσασι τὴν *πλευρῶν ὀδύ-
 νη λαπαράι* γράψην, ἀκούουσί τε *λαπαράς* τὰς ἔνευ φλεγ-
 μονῆς καὶ τάσεως ὀδύνης. » — ὥστε, εἰ καθόλου ἔρισμὸν θεό-
 μεθα τοῦ λαπαροῦ τὸν ὄγκου χωρία, ἕτερον ἔξομεν ὁμοίως
 συγχωρητέον τὸν *ἄνω φλεγμονῆς καὶ τάσεως*· — ὑπερ ἄτο-
 πον. Πραγματέον ἄρα τοὺς τοιοῦτους, ἅτε ἐρμηνεύοντες μὲν
 τὰ ἐπὶ παραδείγματι συμβεβηκότα, οὐ μὴν τὴν γ' ὕλην τοῦ
 λαπαροῦ ἰδέαν' εἴ γε πρόδηλον, ὡς τοῖς μὲν κατὰ φύσιν λαπα-
 ροῖς μορίοις ἀλλότριον παντάπασιν γνώρισμά ἐστιν ἡ φλεγμο-
 νῆς καὶ τάσεως καὶ ὄγκου ἀπουσία· τοῖς δ' αὖ παρὰ φύσιν λαπα-
 ροῖς αἰτίαν μὲν γενέσθαι εὐδὸν τε τῆς λαπαρότητος τὰ τοιαῦτα
 συμβεβηκότα, οὐ μὴν τὴν γε τῆς ἰδέας οὐσίαν ἀποτελεῖ τὰ αἴτια.
 — Εὐρηκότες οὖν τὸ εἶδος, τὸ λαπαρόν, ῥῆον ἤδη εὐρήσομεν τὸ
 αὐτοῦ ποίημα, τὸ υπο*λαπαρον*. Ἰαλ. VII, 863' « οὐ γὰρ
 ἀπλῶς εἶπεν' ἦν δὲ καθ' ὑποχόνδριον ἔντασις, ἀλλὰ προσέθηκεν
υπολαπαρον, δηλοῦν ὡς οὐκ ἦν σὺν ὄγκῳ *μεγάλῳ* λαπαρόν
 γὰρ τὸ κενόν. » VII, 882' » . . . , καὶ διὰ τοῦτο καὶ υπο-
λαπαρον ἐφαινετο, ὡς ἂν *μεδεμίαν οἰκείαν* ἔχον φλεγμονήν. »
 (sans grand gonflement L. ἐν III, 41 καὶ 57).—VII, 872'

« υποχ. ἐντασις, . . . , υπο*λαπαρον*. . . , οὐτ' ὀδύνη τις
 οὐτ' ὄγκος ἀξιόλογος. » — ὡσαύτως δὲ τῷ ἡμετέρῳ XVII,
 A, 263 ἀμελέστερον ἐξηγεῖται τὸ υπο*λαπαρον* ἐν XVII, A,
 791' » . . . , ὡσαυτὸ καὶ τῆς υπο*λαπαρον* καθ' ὑποχόνδριον
 ἐντάσεως, ὅτι τῆ χωρία ὄγκου λέγει, καὶ γίνεταί τῶν μὲν
 μυῶν ἀπαθῶν ὄντων, ἐν διαθέσει δὲ διακρινόντων τῶν ἔνδον
 τοῦ περιτοναίου μορίων » (—καθ' ἃ αἰρετέον μάλλον τοῦ *tu-
 meur* τὸ *tumefaction* D.—).— οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸ τὸ ψιλὸν
λαπαρῶς ὑπέλαθεν ἐν XVII, A, 528. » *υποχονδρίου ἔντασις*
λαπαρῶς, . . . » φησὶ γὰρ, σελ. 232' » . . . , ὡς εἰ καὶ οὕτω εἶπε·
 δεξιῦ υποχ. ἐντασις, ὄγκος δ' οὐ' ἢ τῷ μὴ γεγονέναι μεγά-
 λην τὴν φλεγμονήν τοῦ ἥπατος, ἢ τῷ κατὰ τὰ σιμὰ μόνον, οἷς
 περιλαμβάνει τὴν γαστέρα, τῶν καρτῶν οὐδέπω συνεξηγημένων. —
 — Ἡὼς οὖν, οὐ ἔνευ οὐκ ὠκνήσαμεν περὶ γράψαι τὰ Γα-
 ληνοῦ χωρία, μεταφραστέον ἦν τὸ εἶτε λαπαρόν, εἶτε υπο*λα-
 παρον*; ἢ, μὴ εὐρισκομένης λέξεως Λατινικῆς ἀκριβῶς ἀντι-
 στοιχοῦ τῷ *λαπαρόν*, πῶς γοῦν τὴν ἡμετέραν τὴν εἶτε λαπα-
 ρόν, εἶτε υπο*λαπαρον* υποχονδρίου εἶτε σύντασιν, εἶτε ἐντασιν
 ἀποδοτέον; — ἤμεινον γὰρ, ἔασαντας τὴν λαπαράν καὶ τὸ
 λαπαρόν τῶν πλευρῶν καὶ τὰς λαπαρὰς ὀδύνας, τὸ περὶ ἐκείνης
 ζήτημα διελεύσθαι. Αὐτίκα τοίνυν παντὶ λαπαρῷ, εἶτε πεφυκῶς
 εἴη τοιοῦτον, εἶτε ὑπὸ νόσου γενόμενον τύχοι, ἀναγκαίως συνε-
 δρεῖν αἶμα τὸ sans rénitence εἶνε τὸ μόριον τὸ δὲ sans
tumeur, ἢ sans *tumefaction*, ἢ sans *gonflement* εὐθέως μὲν
 τοῖς φύσει λαπαροῖς μορίοις ἀλλότριόν ἐστι, τοῖς δὲ ὑπὸ νοση-
 ρᾶς διαθέσεως λαπαροῖς οὐκ αἰεὶ αἰτία ὑπάρχει τῆς λαπαρότη-
 τος, μὴ ὅτι οὐσίαι.—Ἰππ. II, 434' « . . . , καὶ υποχόνδρια μὴ
λαπαρά ἢ, . . . » *souple* ! L.— V, 396' « καίλη δὲ *λαπαρῆ*

« . . . souple. — II, 436' » . . . *λαπαρήν* τὴν κοιλίην εἶναι καὶ εὐογκον. » = Γαλ. XVIII, B, 439. « Τὸ μὲν *λαπαρήν* ἀντίκειται τῷ τεταμένῃ ἢ πεπληρωμένῃ, . . . » Πάντως γούν τὸ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ βῆσει ὑπο-λάπαρον ἢ τοῦ K. L. μετάφρασις sans beaucoup de rénitence, κατὰ γὰρ τὸ beaucoup, εὐ ἀποδίδωσιν, οὐδὲ ἐμφανιζομένου ὕλης τοῦ ὑπὸ ἐν τῇ ψιλῇ τοῦ K. D. sans tumeur. — Ἀτὰρ οὖν μηδὲ τὸ ἐν σελ. 456 « tension d'un hypocondre à l'autre, sans tumeur » ἀποδοῦναι φαίην ἂν σαφῶς τὸ « ὑποχονδρίου ἔντασις ὑπολάπαρος, παραμήκης ἐξ ἀμφοτέρων (et s'allongeant des deux côtés. L.). Γαλ. VII, 864' » ἐκ δὲ τοῦ παραμήκης τὸ ὑνταντίον ἐμφαίνει ᾧ πολλάκις αὐτὸς λέγει, τῷ ἀνεσπασμένῳ ὑποχονδρίῳ. Ὅταν μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν φρενῶν τεύνηται, τότε μὲν ἀνασπᾶται τε καὶ κατακρύπτεται πᾶν, ἐλκόμενον εἰς τὸν θώρακα ¹⁾ ἔταν δ' ὑπό τινος τῶν κάτω, παραμήκης τηνιαυθ' ἢ τάσις φαίνεται· οὐδὲν γὰρ . . . » . . . « Ἐἵπερ οὖν ταῦτα ἦν πάντως σμικρά, — οὔτε γὰρ ὕγκος τις ἐν αὐτῷ μέγας, οὔτε πόνος, οὔτε τῆς φρένας ἔθλιβεν, ἀλλὰ κατὰ τῆς γαστρὸς ὕλης ἐξετέτατο, (!) . . . » ¹⁾ XVII, A, 587' » ἔρρεται ἐς τὰ ἔσω » γίνεται μὲν, ἔταν ὑπὸ τοῦ διαφράγματος ἔλκεται τὸ κατ' αὐτό. » — Ὅπερ συμφέρεται καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ δωδεκάτου ἀξβώστου (ἱππ. II, 740) « φλεγμονὴ ὑπολάπαρος ἐκ τοῦ ἔσω μέρους » L'inflammation venaît de la partie interne, avec une tension médiocre. L., οὐ μὲν phlegmasie de la partie intérieure, sans tumeur. D. — καὶ τοι ἐνταῦθα Γαληνὸν οὐκ ἔχομεν μάρτυρα, ἅτε σιωπῇ παρεργόμενον τὴν βῆσιν ἐν τῷ ὑπομνήματι (XVII, A, 296.) — ἱππ. V, 486' « Οἷσι κατὰ τὰ δεξιὰ ὑπολάπαρος ἔντασις, . . . » . . . tension assez molle L.

Σελ. 464, N. 26. . . Ni Galien ni M. Littré n'aver-tissent de cette contradiction. — ἀκούσαι ἐνδέχεται ἄμφο τοῦ « κατὰ κληῖδα, χεῖρα δεξιήν » μὴ = κατὰ κλειδὰ τε καὶ χεῖρα δεξιάν, ἀλλὰ = κατὰ κληῖδα, τουτέστι κατ' ἀμφοτέρων τὰς κλειδας, καὶ κατὰ χεῖρα δεξιάν. Ἐξεῖναι δὲ ὑπολαβεῖν τὸ κατὰ κληῖδα ὡς = κατὰ τὰς κλειδας (Γαλ. VIII, 308' » μέγρι κλειδὸς ἢ ὑποχονδρίων ὁ πόνος ἐξικνεῖται ») ὑφηρεῖσθαι δοκεῖ τὸ « ἔβδόμη, . . . » ἀλγήματα κατὰ κληῖδα καὶ βραχίονα ἀριστερὸν . . . » — εἰκότως γὰρ, εἰ τὸ κατὰ κληῖδα, τὸ προηγούμενον τοῦ χεῖρα δεξιάν, θείημεν = κατὰ κληῖδα δεξιάν, εἶπεν ἂν κάκειθι κατὰ κληῖδα καὶ χεῖρα δεξιήν.

Σελ. 510, N. 5. Hippocrate appelle πτισάνη. . . — ἕρα Μελετηματ. εἰς Ὀρειβάσιον I, σελ. 259, στ. 7. — M. Milligan . . . — κινώτομος τῷ ὄντι αὐτῇ ἢ τοῦ K. Milligan διδασκαλία, ἧς ἠδέως ἂν μάθοιμι τίνα ἐπάγεται μάρτυρα.

Σελ. 513, N. 12. Οἱ ἀρχαῖοι βλητοδὸς ἐνόμισον εἶναι. — « Cette opinion, dit Galien, . . . » — προὔργου ἀμέλει ἦν προσθεῖναι καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Γαληνοῦ βῆσεως· οὐ γὰρ λέγει « ce qui provient de ce que cette partie (la poitrine) est le siège (ρίζα, la racine) de l'inflammation », ἀλλὰ « διὰ τὸ περιδουῖσθαι ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ἐπίου, ἐνθα δηλονότι τῆς φλεγμονῆς ἦν ἡ ρίζα (c'est-à-dire, à l'endroit où était la racine de l'infl.)· τοῦ γὰρ ἐπ' αὐτὴν αἵματος ἀφικνουμένου διὰ τὴν ἐδύνην, ἕσον ἐμερίσθη πρὸς τὸ δέρμα, τοῦτ' ἐν τῷ θανάτῳ φυλθὲν ἐμελάνθη, γινόμενον ἰκελον, τουτέστιν ἕμοιον, ταῖς ἐκ πληγῆς οὕτω διατεθεῖσιν. » — « Λίτιον δὲ τουτέου, φησὶν ὁ παλαιός, τόδε ἐστίν, ἔτι, πρὶν λυθῆναι τὴν ἐδύνην, θνήσκουσιν ταχέως γὰρ . . . » — Ἠγούμαι τοίνυ τούτους τοὺς

βλητούς μηδὲν ἄλλο εἶναι, ἢ τοὺς ὑπ' ὀξείας κυανώσεως, πνευμονικῆς τὸ παράπαν, ἀλόντας·—ἀλλὰ μὴν αὕτη, παντοδαπῆς τὴν αἰτίαν, σύμπτωμα αἰεὶ ἔχει τὰ πέρατα τῶν φλεβῶν ὑπεραιμούντα φαίνεσθαι·—εἰκότως δὲ ἀνάλογον τοῦ ἑκασταχοῦ περὶ τὴν φορὰν κωλύματος·—οὐ μὴν ἀλλὰ διπλάσιον φαίνεται εἶναι τὸ κώλυμα κατὰ τὴν ὁμώνυμον τῷ πεπονθότι πνεύμονι πλευρᾷ, τὸ τε κοινὸν δηλονότι ἀπάσις τὰς φλεβί, τὸ ἀπὸ τῆς καρδίας, καὶ δὴ πρὸς τούτῳ τὸ τοπικόν, τὸ ἀπὸ τῆς ἀκινήσεως ἢ γούν ἤτιον διαστολῆς τῆς πεπονθείας πλευρᾶς· ὥστε τοὺς τούτῳ ἀρρέμονας μᾶλλον τῶν λοιπῶν αἵματος πληρωθήσεσθαι· ἢ ὑπερ αὐτῶν στάσις συνεπάγασθαι τὸ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τούτους ἐξάρχειν τῆς σηπεδονώδους διαπιδύσεως.—Τούτ' ἄρα, ὃ τῇ πείρᾳ ἐμπεπέδωται, ἢ πελιδίωσις αὕτη, μηδὲ τῇ θεωρίᾳ ἐναντιοῦται.— Ὅρα καὶ Littlé ἐν ἱππ. II, 209.—

Σελ. 515, N. 19. Κατὰ τούτην, ἢν ἀποδέχομαι κἀγὼ, τοῦ K. D. ἐρμηνεῖαν στικτέον ἂν εἴη ὡδὶ· ἐὶ τοίνυν . . . εἰδιστο [.] εἰκός . . . βαρύς ἦν [.] πουλὺ . . . »

Σελ. 535, 4). . . intitulé Γ Art médical (Ἡ τέχνη ἰατρικῆ) . . . — γρ. Τέχνη ἰατρικῆ, ἔστιν τοῦ II.

Σελ. 574, N. 7. Διὰ τίνα λόγον Γαληνὸς συνάπτει τὸ ἐπ' ἀκριθείην τῷ ἔσχαται, οὐκ ἔχω συμβαλεῖν·—ἐμαλωτέρα γὰρ ἢ σύνταξις, γλαφυρωτέρα δὲ καὶ ἢ βῆσις, τριχοτομοῦντων ἡμῶν· Ἔς δὲ τὰ ἔσχατα νοσήματα αἰ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριθείην κρᾶτιςται.

ληροφ. 7. Quand la maladie est très-aigue, e t q u e les . . . extrême, il est nécessaire . . . — προδήλως τὸ εἰς ἡμαρτημένον ἐστὶν εἰκότως γὰρ τὸ διπλοῦν καὶ » Ὄκου μὲν κἀποξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα καὶ τοὺς ἐσχάτους πόνους ἐ-

χει, καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ δικίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι » αἰτεῖται ἢν πεποιήται ὁ K. L. μετάφρασιν.

Σελ. 575, N. 10.— ληροφ. 42. « . . la comparaison réciproque des périodes D.— » les correspondances réciproques des périodes » L.— εἴτε ἀνταποδόσεις ἐλοίμεθα, εἴτε ἐπιδόσεις, πάντως signum objectivum προβαλεῖν ἢ γούμικι ἱπποκράτην, μὴ subjectivum τι, ὅποιον τὸ la comparaison réciproque ὑπερ μεταφράζει οὐ τὴν ἱπποκράτους φράσιν, ἀλλὰ τὴν Γαληνοῦ ἐξήγησιν, IX, 562.» Αἰ δὲ τῶν παροξυσμῶν ἐπιδόσεις οὕτως· ἀλλήλοις, φησὶ, χρῆναι παραβάλλειν τοὺς παροξυσμούς, εἰ . . . ».— Τὸ τοίνυν ἀμφισβήτημα, ὅποτέρων προαιρετέον γραφῆν, τὴν ἀνταποδόσεις, ἢ τὴν ἐπιδόσεις·— πρὸς τῷ ἐπιδήμ. II, 1, 6 καὶ ἕτερον χωρίον πείθει, μὴ μόνον Γαληνὸν ἀναγνῶναι, ἀλλ' ἔντως γράψαι ἱπποκράτην ἐπιδόσεις· XVII, A, 67' » καὶ τὸ ὅλον ἐπὶ τὸ δξύτερον ἐπιδοῦτε; »— εἰς δὲ Γαληνὸς, σελ. 69' » ἴδιον δ' αὐτοῦ καὶ τὸ τὰς ἐφεξῆς περιόδους οὔτε ἀλλήλους, [οὔτε] τῇ πρώτῃ ἴσας γίνεσθαι κατὰ τὴν δξύτητα, . . . ».— τὴν δ' ἑτέραν, τὴν ἀνταποδόσεις γραφῆν, παρεισαχθῆναι ἡγοῦμαι τῷ ἱπποκράτους ἐδάσει ἐξ αὐτοῦ τοῦ Γαληνοῦ ὑπομνήματος, ἐνθα κέχρηται τῇ λέξει ὁ Περγαμηνὸς, ἐξηγούμενος τὸ πρῶτον μέρος, τὸ » τοὺς δὲ παροξυσμούς καὶ τὰς καταστάσεις δηλώσουσιν αἰ νοῦσαι.» XVII, B, 382'. . . , τὴν τε μέλλουσαν ἀκμὴν προγινώσκοντες καὶ τὰς ἀνταποδόσεις τῶν παροξυσμῶν » καὶ, σελ. 384' » Ἐπιταρταίων γούν πυρετῶν. . . πολλάκις οὐδὲν ἔτι τῆς ἀνταποδόσεως δεηθέντες . . . » καὶ, σελ. 386. « Οὔτως δὲ καὶ ὅσα περὶ φθινοπωρινῆς ὥρας. . . καὶ εἰς ἀνταπόδοσιν παροξυσμῶν ἐλαμβάνετο, αὐτὰ . . . » — Εἰκός οὖν, φημὶ, ταύτην τὴν λέ-

ξιν ἀντιπαύδοις β), ἅτε κοινοτέρων, μετενεγκεῖν τινα τῶν ἀντιγραφῶν εἰς τὸ Ἱπποκράτους κείμενον, καίπερ ἀναφανδὸν μαχομένην τῇ Γαληνοῦ, σελ. 387, ἐξηγήσει· « Τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ ἀφορισμοῦ γεγραμμένον ἐφεξῆς ἴδωμεν, εἰ . . . Ἀέγει μὲν γὰρ ὁ Ἱπποκράτους οὕτω· « Καὶ αἱ τῶν περιόδων 1) πρὸς ἀλλήλας ἐπιθύσεις, ἦν τε . . . » — ὥστε εἶναι τὴν Ἱπποκράτους γνώμην, κατὰ δὴ Γαληνόν, τήνδε· αἱ νόσοι δηλώσονται τὰς καταστάσεις 2) (IX, 500) καὶ τοὺς παροξυσμοὺς, τουτέστι τὰς τῶν παροξυσμῶν ἀναλογίας (XVII, B, 383), ἤτοι τὸν τοῖς νεωτέροις (VII, 476) καλούμενον τύπον·— ταῦτα δὲ προσέτι δηλώσουσιν αἱ ἔραι τοῦ ἔτους (XVII, B, 385) καὶ αἱ τῶν περιόδων 1) πρὸς ἀλλήλας ἐπιθύσεις·— ἦνπερ ἐρμηναίαν ἀμέλει κινδυνεύειν οἴμαι μηδὲν διδάξει ἡμᾶς διὰ τὰς περὶ τοῦ ἐτους ἀμφιβολίας· 1) περίοδος· XVII, B, 389· «ὅτι δὲ περίοδος καλεῖ τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὁμοίαν ἐπάνοδον, ἐπίδηλον δὴπου παντί.»— VII, 442· « . . . ὀνομάζουσι δὲ τὸν τοιοῦτον κῆκλον ἕκαστοι οἱ ἰατροὶ περίοδοι.»— εἰς παραβλήθη τὰ VII, 476· «Τοῖς μὲν παλαιοῖς ἰατροῖς ἀπόχρη μόνον τοῦτο εἰποιῖν, ὡς κατὰ περίοδον ἐπίοις τῶν νοσημάτων οἱ παροξυσμοὶ γίνονται, μηδέτι προστιθεμένους, τί σημαίνει τοῦνομα ἡ περίοδος· ἠπίσταντα γὰρ Ἕλλησιν ἀνθρώποις γράφοντες τὰ βιβλία σαφῶς εἰδῶσιν, ὡς ἐπειδὴν δι' ἕσσαν (ου) χρόνον (ου) γίγνηται τι τ' αὐτὸν τῷ εἶδει, τὸν χρόνον τοῦτον ἄπαντες Ἕλληνας ὀνομάζουσι περίοδος. Οὕτω γοῦν Ὀλυμπικὰς τέ τινας καὶ Πυθικὰς ἐκάλλον περιόδους. Οἱ δὲ νεώτεροι . . . »— Ταύτην μὲν τὴν μικρὰν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, περίοδον ἐν πλείστοις χωρίοις τῷ περίοδος ὀνομάζει διτλῶς Ἱπποκράτης. Ἄφορ. I, 44· « . . . καὶ ὁκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσι υποστῆλ-

λασθαι χρή.»— Ἄφορ. IV, 59· «Τριταῖος ἀκριβῆς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι τὸ μακρότατον.»— Περὶ χυμῶν § 6 (T. V, 484)· «Τοῖσιν ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυσμοῖσι τὰ προσάγματα μὴ διδόναι . . . »— Καὶ μὲν τοι καὶ ἐτέρως χρήται τῷ ἔρω ὁ παλαιός, ἐπὶ δηλονότι τῆς μεγάλης περιόδου. Προγν. § 20 (T. II, 170). «Μετὰ δὲ ταῦτα . . . ἡ πρώτη περίοδος τεσσάρων καὶ τριάντων ἡμερέων, ἡ δὲ δευτέρα τεσσαράκοντα ἡμερέων, ἡ δὲ τρίτη ἐξήκονθ' ἡμερέων.»— καὶ Ἐπιθ. I, 3 (T. II, 612)· «τουτέων δὲ τοῖσι πλείστοισιν οὐ πουλὺν διαλείποντες (-ἄμεινον ἂν, διαλιπόντες-) χρόνον (,) ὑπέστρεψαν οἱ πυρετοὶ πάλιν· ἐκ δὲ τῶν ὑποστροφῶν ἐν τῇσιν αὐτῇσι περιόδοις ἐκρίνοντο. . . .»—Τρίτον δὲ, οὐ κυρίως χρήται τῇ προσηγορίᾳ Ἱπποκράτης ἐν II, 678—Γαλ. XVII, A, 246. «Οὐ κυρίως μοι δοκεῖ χρῆσθαι νῦν τῇ προσηγορίᾳ τῆς περιόδου.»— Πρὸδηλον μὲν οὖν ἐν τῷ ἡματέρῳ ἀφορισμῷ περίοδος νοητέον εἶναι τὴν μικρὰν, τὴν δὴ ἀπὸ παροξυσμοῦ εἰς παροξυσμόν·— οὐκέτι δὲ ἔμοιγε ὁμοίως εὐληπτον, πῶς ταύτας τῶν περιόδων τούτων πρὸς ἀλλήλας τὰς ἐπιθύσεις πεφυκέναι ἀξίωσιν Ἱπποκράτης δηλώσαι τὰς καταστάσεις καὶ τοὺς παροξυσμοὺς, τουτέστι τὸν τύπον τῶν παροξυσμῶν. Κύκλος γὰρ ἀντικρὺς ἔοικε τὸ τοὺς παροξυσμοὺς ἐπιγίνωαι ἐκ τῆς τῶν κατὰ περίοδον παροξυσμῶν, πρὸς ἀλλήλους παραβληθέντων, ἀυξήσεως.

2) IX, 500. Ὅτι μὲν δὴ καταστάσεως τῶν νοσημάτων τὰς οἷον ἰδέας αὐτῶν ὀνομάζει, καθ' ἃς ἐκ τοιῶνδε καὶ τηλικῶνδε σύγκειται τῶν καθόλου καιρῶν, ἐν ἐλαγίστῳ μάλιστα ἂν τις τῷδε τῷ τεκμηρίῳ καταμάθοι· προειπὼν γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημῶν· εἰσὶ δὲ ἤδη τρόποι καὶ καταστάσεις καὶ παροξυσμοὶ τουτέων ἐκάστῳ τῶν πυρετῶν, ἐφεξῆς φησι*

(Ἰπ. II 674)·—ἐνθα δὲ ἔδει διασαφηνίσσεως, XVII, Α, 242, ἐκεῖθι παραδόξως πάλιν σιγή παρέρχεται. Γαλλῶς τὸ καταστάσις α).

β) Ἀνταπόδοσις: Γαλ. XIX, 401. «Τύπος ἐστὶν ἐπιτάσεων τε καὶ ἀνέσεων τετραγμένη ἀνταπόδοσις».—439. «Περίοδος ἐστὶ τετραγμένου χρόνου ἀνταπόδοσις.»

α) Δεινῶς δὴ σληπτον δακεῖ κάμοι, σὺν Φοσεῖα, τὸ ἐν V 492 (Χυμῶν § 12). «Οἱ τρόποι τῶν νούσων, τὰ μὲν, . . ., τὰ δὲ ἐκ τοῦ σώματος, καὶ τῶν διαιτημάτων, καὶ καταστάσις τῆς νούσου, ἢ ἀπὸ ὠρέων.»—Ἄ-τὰρ οὐδὲ συμφωνεῖν ἔοικε τῷ νούσου τὸ ὑπόμνημα, XVI 349.» Τοὺς μὲν οὖν τρόπους τῶν νοσημάτων γινώσκωμεν ἐκ τῶν . . . καὶ ἐκ τῆς ὕλης τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς καταστάσεως καὶ . . .»

Ἐν Πειραιεῖ, τῇ 22 Σεπτεμβρίου 1862.

C. REINHOLD.

ΠΕΡΙ ΣΤΥΡΑΚΟΣ, ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΦΑΡΜΑΚΟΓΡΑΦΙΚΗ

ὑπὸ Στ. Α. Κρίνου.

« Ἀλλὰ τῷ τούτῳ ἐλέγξαντι καὶ ἀνευρόντι δὴ μὴ αὐτῶς ἔχον κεῖται φιλλια τὰ ἄλλα. »

(Πλάτων ἐν Τιμαίῳ.)

Εἰς τὰς παρά τὴν Μεσόγειον μεσημβρινοδυτικῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπαρχίας καὶ τὰς νήσους τὰς παρακειμένας αὐταῖς, ἔτι δὲ εἰς τὴν Συρίαν καὶ τὴν Τρωγλοδυτικὴν Λιβυοίαν φύεται δένδρον, ἀπ' αἰώνων μνημονευόμενον, ὑπὸ δὲ τῶν ἀρχαίων Ἑλλη- νῶν καλούμενον στύραξ. Τοῦ δένδρου τούτου ἦσαν ἐν χρήσει ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ μὲν κλάδοι ὡς ἀκόντια, ἢ δ' ἀπ' αὐτοῦ ἐκρέουσα βητίνη ὡς θυμίαμα καὶ φάρμακον.

Τῆς βητίνης ταύτης οἱ μὲν ἀρχαῖοι ἀναφέρουσιν ἐν μόνον εἶδος, τὸ στερεόν, οἱ δὲ μεταγενέστεροι δύο, τὸ στερεόν καὶ τὸ ὑγρόν. Καὶ περὶ μὲν τῆς στερεᾶς τοῦ στύρακος βητίνης οἱ κατὰ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων φαρμακολόγοι ἀπεφάνθησαν, ἕτι ἦτο πρὸ τῶν αὐτομάτου ἐκροῆς τῆς παρ' ἡμῖν κοινῶς λεγομένης ἀγρίας κυδωνίας, ἦτοι τοῦ κατὰ Λινναῖον *syriacis officinalis*, ὀρμηθέντες εἰς τούτο ἀπὸ τῆς τοῦ Διοσκορίδου σωζομένης περιγραφῆς τοῦ στύρακος. Περὶ δὲ τοῦ ὑγροῦ στύρακος, ἀποπλανηθέντες ἀπ' ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Ἄραβος Σεραπίωνος, ἄλλος ἄλλην μέχρ' ἐσχάτων ἐξέφερε γνώμην· μόλις δὲ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὰ κατὰ τὸν ὑγρὸν στύρακα ἐκοινοποιήθησαν ἐν Ἑλλάδι, κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ διατριβῆς ὑπ' ἐμοῦ δημοσιευθείσης τῷ 1841 ἔτει, κατόπιν δὲ ἐν

τῷ κατὰ τὸ 1855 ἔτος ἐκδοθέντι ἐγχειριδίῳ τῆς φαρμακολογίας τοῦ μακαρίτου Ν. Κωστή, ἐν ᾧ περιελήφθη ἐν ἐπιτομῇ πᾶν τὸ ὑπ' ἐμοῦ περὶ τοῦ ὑγροῦ στύρακος ἐξακριβωθέν. Ἐν δὲ τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ ἐγένοντο τὰ περὶ τοῦ ὑγροῦ στύρακος μετ' ἀκριβείας γνωστὰ τῷ 1857 ἔτει, δημοσιεύσαντος αὐτὰ τοῦ Ἄγγλου φαρμακογράφου κυρίου Δανιὴλ Ἀμβουρῦ (Daniel Hambury).

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς περὶ τοῦ ὑγροῦ στύρακος διατριβῆς τοῦ φαρμακογράφου τούτου πᾶσα ἄλλη διὰ τοὺς ἐν Εὐρώπῃ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένους ἦτο περιττή, ἂν ὁ κύριος Δανιὴλ Ἀμβουρῦ δὲν ἔβριεν ἔλυτον τὸ περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ ὑγροῦ στύρακος ἀπόρημα τῶν ἀρχαιοτέρων φαρμακογράφων, καὶ ἂν δὲν ἐθιγεν ἐκ νέου τὸ περὶ τοῦ στερεοῦ στύρακος ζήτημα, ἵνα ἀντικρούσῃ, ὡς ἀνυπόστατον, ἡμετέραν τινὰ εἰκασίαν περὶ τῆς γραφῆς τοῦ Διοσκουρίδου, ἀνακηνωθεῖσαν εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ κυρίου Θ. Ὀρφανίδου.

Διὰ τῆς παρούσης διατριβῆς προτίθεμαι ν' ἀποδείξω, πρῶτον μὲν ὅτι ὁ ὑγρὸς στύραξ ἦτο γνωστὸς εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ἰατροὺς, δεύτερον δὲ νὰ ἐξηγήσω τοὺς λόγους, δι' οὓς εἰκόζω, ὅτι τὸ κείμενον τοῦ Διοσκουρίδου χρήζει τροπῆς τινος, καὶ ὅτι ὁ στερεὸς στύραξ τῶν ἀρχαίων δὲν εἶναι προῦν τῆς ἀγρίας κυδωνίας (*styracis officinalis*), ἀλλὰ τῆς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ζυγίας, ἥτοι τοῦ τῶν φυτολόγων *Liquidambaris orientalis* (Mill.), ἥτοι αὐτοῦ ἐκεῖνου τοῦ δένδρου, ἐκ τῶν φλοιῶν τοῦ ὁποῦ δι' ἐψήσεως καὶ ἐκθλίψεως πρὸ αἰώνων σκευάζεται ὁ ὑγρὸς στύραξ.

Ἀλλ' ἵνα ταῦτα πάντα ἐξηγήσω, πρέπει νὰ διέλθω πᾶνθ' ὅσα περὶ τοῦ στύρακος ἐγράφησαν, καὶ νὰ ἀντιπαρθέσω αὐτὰ

πρὸς τὰ ἤδη κοινῶς νομιζόμενα. Τὸ ἔργον δὲ τοῦτο, ὅσον εὐκόλον εἶναι εἰς τοὺς ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ διατρίβοντας, τοσοῦτον δύσκολον καθίσταται εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις μένοντα· διότι ἐκεῖνοι μὲν καὶ βιβλίων καὶ χειρογράφων εὐμοιροῦσιν, ἡμεῖς δὲ στερούμεθα. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ τὰς ἐκ τοῦ τύπου τῆς παραγωγῆς τοῦ στύρακος πληροφορίας εὐκολώτερον ἢ ἡμεῖς ἐκεῖνοι λαμβάνουσι. Τούτων ἕνεκα ἡ παρούσα διατριβὴ πρέπει νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον ὡς σχεδίασμα, ἢ πλήρης τοῦ στύρακος ἱστορία.

I.

Τοῦ στύρακος μνεῖα γίνεται κατὰ πρῶτον ἐν τῇ Ἰερᾷ Γραφῇ, ὡς φυτοῦ ἐγχωρίου ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ (1).

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ὁ Ἰσίδωτος, λόγον περὶ τοῦ λιθανωτοῦ ποιῶν, λέγει, ὅτι συνέλεγον αὐτὸν θυμιῶντες τὰ λιθανοφόρα δένδρα μὲ στύρακα, τὸν ὁποῖον εἰσήγαγον εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Φοίνικες (2). Ἐν δὲ τοῖς ἱπποκρατικοῖς συγγραμμάσιν ὁ στύραξ μνημονεύεται ὡς ἐν τῶν χρησίμων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης φαρμάκων (3): Ὁ Θεόφραστος ἀπαριθμῶν τὰ τῶν ἀρω-

(1) Γεν. Α', 37. « Ἐλαβε δὲ Ἰακὼβ ῥάβδον στυρακίνην χλωρὰν ». Οἱ ἑβραῖοι δὲ διατείνονται ὅτι τὸ τῶν Ο' στυρακίνην πρέπει νὰ διορθωθῇ διὰ τοῦ λευκίνην.

(2) Ἰσίδωτος. Βιβλ. Γ', 407. Τὸν μὲν γὰρ λιθανωτὸν συλλέγουσι τὴν στύρακα θυμιῶντες, τὴν ἐς Ἑλληνας Φοίνικες ἐξάγουσι ταύτην θυμιῶντες λαμβάνουσι.

(3) Ἰπποκρ. περὶ γυναικείας φύσεως, 34. « Κάλαμον, κνέωρον, κρόκον, ῥόδων φύλλα ἐρυθρὰ τὰ ἡδὺ ἔχοντα τρίψας καὶ ξηράνας, συμμίσειν τῇ κρόκῳ καὶ στύρακα ἡμισυ τοῦ κρόκου . . . ἔστω ἡ θυμιάσις. »

μάτων είδη, λέγει ότι ὁ στύραξ ἦτο προϊόν τῆς Ἀσίας καὶ οὐχί τῆς Εὐρώπης (1). Ἐκ δὲ τοῦ Πλουτάρχου μανθάνομεν, ὅτι τὸ δένδρον στύραξ δὲν ἦτο αὐτοφυὲς ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ὅτι μεταφυτεύθη ἐκ Κρήτης εἰς τὴν Ἀλιάρτον ὑπὸ τοῦ Ῥαδαμάνθου, καὶ ὅτι οἱ Ἀλιάρτιοι ἔφερον αὐτὸ εἰς μαρτύριον τῆς αὐτοῦ τοῦ Ῥαδαμάνθου κατοικήσεως (2).

Ἀλλ' ἐξ ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων ὁ ἐκτενέστερον περὶ τοῦ στύρακος γράψας εἶναι ὁ Στράβων, ὅστις ἱστορῶν τὰ τῆς Σέλιγης, μητροπόλεως τῆς Πισιδίας, λέγει περὶ αὐτοῦ τὰ ἑξῆς:

« Ἐν γὰρ ταῖς ἀκρωρείαις τοῦ Ταύρου χώρα, μυριάδας τρέφειν δυναμένη, σφόδρα εὐκαρπὸς ἐστίν, ὥστε καὶ ἐλαιόφυτα εἶναι πολλὰ χωρὶς καὶ εὐάμπελα, νομάς τε ἀφθόνας ἀνεῖσθαι παντοδαποῖς βοσκήμασι· κύκλω δὲ περικίεονται ἄνθη ποικίλης ὕλης. Πλεῖστος δ' ὁ στύραξ φύεται παρ' αὐτοῖς, δένδρον οὐ μέγα, ὀρθὸν ἀφ' οὗ καὶ τὰ στυράκινα ἀκοντίσματα εἰ-

Καὶ ἐν 409. « Προσθετὸν καθαυτῆριον· ἦν τὰ γυναικεῖα μὴ φαίνονται, στύρακα καὶ ὀρίανον τριψὰς λεῖτα καὶ συμμίξας. »

Καὶ ἐν 495, Περὶ γυναικείων τὸ δεύτερον. « Ὁμοίως δὲ καὶ ῥητινὴν ὑποβάλλειν καὶ κιννάμωμον καὶ σμόρνον· ἔν βάτων φύλλοις ἢ βέδων φύλλοις ἡδυσμένοις ἔν ποσῆι κρόκῳ καὶ στύρακι. »

Καὶ ἐν κεφ. 206. « ἐπιβάλλειν δὲ εἰς τὸν βάλυτον καὶ στύρακα. »

(1) Θεόφρ. περὶ φυτῶν ἱστορίας, βιβ. Θ', κεφ. 7, β. « Οἷς μὲν οὖν εἰς τὰ ἀρώματα χρῆνται σχεδὸν τὰ δεῖσι· κασία, κιννάμωμον . . . στύραξ . . . , καὶ τὰ μὲν πολλαχοῦ γίνεται, τὰ δὲ περιττότατα καὶ εὐοσμύτατα πάντα ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ ἐκ τῶν ἀλλεινῶν τόπων· ἐκ γὰρ αὐτῆς Εὐρώπης οὐδὲν ἐστίν ἔξω τῆς Ἰβήρας. »

(2) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Ἀυσάνθρου. κεφ. ΚΘ'. « Οἱ δὲ Κρήσιοι στύρακα· οὐ πρόσω περιπεφύκασιν· ἃ τεκμήρια τῆς Ῥαδαμάνθου αὐτόθεν κατοικήσεως Ἀλιάρτιοι ποιοῦνται. »

κῆτα τοῖς κρανένοις. Ἐγγίνεται δ' ἐν τοῖς στελέχεσι ξυλοφάγου τι σκόληκος εἶδος, ὃ μέχρι τῆς ἐπιφανείας διαφαγὸν τὸ ξύλον, τὸ μὲν πρῶτον πιτύροις ἢ πρίσμασι εἰκότως τι ψῆγμα προχαῖ, καὶ σφοδρὸς συνίσταται πρὸς τῆ ρίζην· μετὰ δὲ ταῦτα ἀπολείβεται τις ὑγρασία, δεχομένη πῆξιν βραδίαν παραπλησίαν τῇ κόμμει· ταύτης δὲ τὸ μὲν ἐπὶ τὸ ψῆγμα πρὸς τῆ ρίζην κατενεχθὲν, ἀναμίγνυται τούτῳ τε καὶ τῇ γῆ, πλὴν ὅσον ἐπιπολῆς συστάειν διαμένει καθαρὸν· τὸ δὲ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ στελέχους, καθ' ἣν ἔξει, πῆττεται καὶ τοῦτο καθαρὸν. Ποιοῦσι δὲ ἐκ τοῦ μὴ καθαροῦ μίγμα ξυλομιγῆς καὶ γεωμιγῆς, εὐωδέστερον τοῦ καθαροῦ, τῆ δὲ ἄλλῃ δυνάμει λειπόμενον (λανθάνει δὲ τοὺς πολλοὺς), ὃ πλεῖστω χρόνῳ θυμιάματι οἱ δεισιδαίμονες. »

Περὶ τῆς λίθιοπίδος δὲ ὁ Στράβων λαλῶν λέγει τὰ ἑξῆς:

« Μετὰ δὲ εὐμενοῦς λιμένα μέχρι Δειρῆς, καὶ τῶν κατὰ τὰς ἑξήσους στενῶν, ἰχθυοφάγοι καὶ κρεωφάγοι κατοικοῦσι καὶ Κολοβοὶ, μέχρι τῆς μεσογαίας. Παρά τισι δὲ τούτων φύεται στύραξ οὐκ ὀλίγος. »

Μετὰ τὸν Στράβωνα ὁ Διοσκορίδης, περιγράφων τὰ διάφορα εἶδη τοῦ ἐν τῇ ἐμπορίῳ εὕρισκομένου στύρακος, προσθέτει νέον τοῦ δένδρου χαρακτῆρα, λέγων ὅτι εἶναι ὅμοιον κυδιωνίᾳ.

Ἰδοὺ δὲ αὐτοῖ τοῦ Διοσκορίδου οἱ λόγοι:

« Στύραξ δ' ἀκροῦν ἐστὶ δένδρου τινὸς ὁμοίου κυδιωνίᾳ· διαφέρει δὲ αὐτοῦ ὁ ξανθὸς καὶ λιπαρὸς, ῥητινώδης, ὀρθόμυθος ἔχων ὑπολευκούς, ἐπιδιαμένον τῇ εὐωδίᾳ, ὡς ἔτι πλεῖστον, καὶ ἐν τῇ μαλάσσασθαι ἀνεῖς ὑγρασίαν τινὰ μελιτώδη· τοιοῦτος δὲ ἐστὶν ὁ γαβαλίτης καὶ πισιδιακὸς καὶ κιλίκιος· φαῦλος δὲ ὁ μέλας καὶ ψαθυρὸς καὶ πιτυρώδης· εὕρισκται δὲ καὶ δάκρυον κόμμι εἰκότως, διαυγές, σμυρνίζον· ὀλίγον δὲ τοῦτο »

γεννᾶται ὑολίζουσι δὲ αὐτὸ τοῖς ἐκ τοῦ δένδρου πρίσμα-
 σιν, ἅπερ ὑπὸ τῶν σκωλήκων ἀνατιτράται, μιγνυμένοις καὶ
 μέλιτι καὶ ἕριδος ὑποστάθμῃ καὶ ἄλλοις τισίν ἔνιοι δὲ κη-
 ρὸν ἢ στέαρ ἀρωματίσαντες συμμαλάσσουσιν ἐν τοῖς ἐξυτά-
 τοις ἡλίοις τῷ στύρακι καὶ δι' ἠθμοῦ εὐρυτρήτου ἐκθλίβουσιν
 εἰς ὕδωρ ψυχρὸν, ποιῶντες σκωλήκια καὶ πωλοῦσι, σκωλη-
 κίτην ὀνομάζοντες στύρακα. Ἐγκρίνουσι δὲ οἱ ἄπειροι τὸν
 τοιοῦτον ὡς ἀκέραιον, οὐ προσέχοντες τῇ κατὰ τὴν ἐσμὴν
 εὐτονίᾳ· δριμύς γὰρ λίαν ἐστὶν ὁ ἄβολος
 τὸ δ' ἐξ αὐτοῦ σκευαζόμενον χρίσμα ἐν Συρίᾳ στυράκινον θερ-
 μαίνει καὶ μαλλιάττει ἰσχυρῶς ».

Μετὰ τὸν Διοσκορίδην ὁ Πλίνιος, ἐπαναλαμβάνων τὰ περὶ
 τῆς ὁμοιότητος τοῦ στύρακος πρὸς τὴν κυδιωνίαν, λέγει πρὸς
 τοῖς ἄλλοις, ὅτι ὁ στύραξ ἐφύετο οὐχὶ μόνον ἐν Πισιδίᾳ, ἀλλὰ
 καὶ ἐν τῇ ἐμέρω τῆς Ἰουδαίας Συρίᾳ, τῇ ὑπερκειμένη τῆς Φοι-
 νίκης περὶ τὰ Γάβαλα, καὶ ἐν Μαρθουῶντι, καὶ ἐν τῷ Κασαίῳ
 τῷ περὶ τὴν Σελεύκειον ὕρει καὶ ἐν τῷ Ἀμανῷ· προσέτι δὲ ἐν
 Σιδῶνι, Κιλικίᾳ, Παμφυλίᾳ, Κύπρῳ καὶ Κρήτῃ (1).

Ὁ δὲ Γαληνός, πραγματευόμενος περὶ μόνης τῆς ῥητίνης

(1) C. Plinii naturalis historiae lib. XII. cap. 33. Proxima Iudaea Syria
 supra Phoenicea syriacem gignit, circa Gabala et Marathoua et Casium Se-
 leucia montem. Arbor est eodem nomine, cotoneo malo similis, lacrymae
 ex austero jucundioris, intus similitudo arundinis, saepe praeripans. In hanc
 circa Canis ortus adcolant ponnati varientuli erodulantes: ob id in scoba sor-
 descit. Styraخ laudatur post supra dicta ex Pisidia, Sidone, Cypro, Cilicia,
 Creta minime. Ex Amanis Syriae medicis, sed nunguentaris magis. Colos
 in quacumque natione praefertur rufus, et pinguis lentus: deterior lactu-
 cosus, et cano situ obduetus. Adulteratur eedem rosina vel gummi, alias molle,
 aut amygdalis amaris: omniaque ea deprehenduntur gustu. Pretium optimo
 LYIII. Exitet in Pamphylia, sed acrior, minusque succosus.

τοῦ στύρακος, ἰδοὺ τί λέγει (ἐν τῷ περὶ ἀπλῶν, κατὰ γένε-
 ρισίαν, βιβλ. Γ', κεφ. Θ').

« Καὶ γὰρ καὶ τούτων (τῶν στυράκων) δραστηριώτατος ὁ
 κατὰ τὴν χροῶν ὠχρὸς, ὥσπερ καὶ κάλλιστος ἐν Παμφυλίᾳ γεν-
 νᾶται· ὁ δὲ ἐπὶ τὸ φαιότερον ἀπακεχωρηκὸς ὡς καὶ πανταχοῦ
 γεννᾶται, καὶ τῇ δυνάμει πολὺ τῷ κατὰ τὸ ὠχρὸν ἀπαλείπεται·
 ῥέπει δ' οὖν καὶ οὗτος αὐτὸς ἐν τῷ χρονίζειν ἐπὶ τῷ χρυσίζον
 χρωμα. Τούτῳ μὲν οὖν εἰς τὰς ἀντιδότους χρώμεθα διὰ τὴν σπα-
 νίζειν, ὥστε αὐτοκράτορι γε σκευαζῶν ὅτι οὖν διὰ στύρακος ἀεὶ
 τούτῳ χρήσει, καὶ τῶν πλουσίων τις ἢ μεγαλόφρων εἰς δαπάνην
 φαρμάκων, κἀκεῖνω συνθήσεις ἐκ τούτου στύρακος τὸ φάρμακον·
 ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ τοῦ φαιότερου τὴν ἄριστον ἐκλέξῃ, τῇ τε ὀσμῇ
 κρῖνων μέγιστα, καὶ τῇ χροῶ, φαυλότερος γὰρ ὁ μελάντερος ».

Καὶ ἀλλαχοῦ (ἐν τῷ περὶ ἀντιδότων βιβλ. Α', κεφ. Γ') λέ-
 γει τὰ ἑξῆς·

« Στύρακα δὲ, δηλονότι τὸν ἐν ταῖς καλάμοις φερόμενον ἐκ
 Παμφυλίας, ἐμβάλλειν προσήκει, ἐλάχιστον γεννώμενον, καὶ
 τοσοῦτο διαφέροντα τοῦ πολλοῦ τούτου στύρακος, ὥσον ὁ φα-
 λερῖνος οἶνος τοῦ πιπρασκιμένου κατὰ τὰ καπηλεῖα λαμβάνειν·
 δὲ αὐτοῦ χρῆ τὸν ὠχρότατον, εὐδηλον δὲ ὅτι καὶ κατὰ τὴν
 ὀσμὴν οὗτός ἐστιν ἰσχυρότατος, καὶ κατὰ γεῦσιν οὐδὲν ἥττον ».

Εἰς Παῦλον δὲ τὸν Ἀγινῆτην ἀπαντῶμεν κατὰ πρῶτον,
 ἐκτὸς τοῦ στερεοῦ στύρακος, καὶ δεύτερον εἶδος, τὸν ὑγρὸν καὶ
 ζυγίαν τινὰ ῥητίνην (1), ἣτις, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἀμέσως, εἶναι
 αὐτὸς ὁ ὑγρὸς στύραξ.

(1) Παῦλ. Ἀγινῆτης ἐν βιβλ. Ζ'. « Ἰεῦκινον. γ'. ἐμβολή. Μαστιχῆς,
 σιμόνης τρωγλοδύτης, βδέλλιου, λαδάνου, στύρακος ὑγροῦ. » Καὶ
 ἐν τῇ σκευασίᾳ τοῦ Παύλου « ζυγίας, πιτυίνης, τερσεβινθίνης. » Ὁ λατῖνος
 μεταφραστὴς τῆς Παρισιαῆς ἐκδόσεως τοῦ 1632 ἀγνοῶν τί ἐστὶ ζυγία,

Μετά τὸν Αἰγινήτην ὁ Λέτιος ἀναφέρει καὶ στύρακα χυμώ-
τιον (1) καὶ ἄσπερον, ἄλλοι δὲ καὶ στύρακα μακρόν (2).

Ὁ δὲ Ψευδογαληνὸς ἐν τῷ de oculis, sectio v. cap 3. ἀ-
ναφέρειν ζυγίαν, καὶ ἐπεξηγῶν αὐτήν, λέγει, ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ
ὕγρὸς στύραξ.

« *Item necesse est ut calor ejus sit in fine primi gra-
dus, sciat bdellium, sigia id est styrax liquidus* ».

Κατὰ δὲ τὸν δέκατον τέταρτον καὶ δέκατον πέμπτον αἰῶ-
να τὸ ὄνομα ζυγίας δάκρυον ἀντικατέστησε τὸ ὄνομα στύραξ.
Καὶ τῶντι, ἐν τῇ σκευασίᾳ τοῦ μαρικίτου, ἐν ᾧ οἱ λοιποὶ ἀ-
ναφέρουσι τὸν στύρακα, ὁ Ἕλληνας μεταφραστὴς τῆς τοῦ Ρογ-
γερίου χειρουργίας ἀντεισάγει τὸ ζυγίας δάκρυον (3).

Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι ἐν συντόμῳ τὰ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ
Ῥωμαίων περὶ τοῦ στύρακος γραφέντα.

II.

Οἱ Ἄραβες ἐκάλουν τὸν στύρακα μυίκαν, μάρτυς δὲ ὁ Ἀβικέ-
νας, ὅστις ἰδοὺ τί αὐταῖς λέξεσι λέγει·

« *Muica (στύραξ) κόμμι ἐστὶ λιπαρὸν, διαφέρει δὲ αὐτοῦ ὁ
αὐτομάτως ἀπορρέων τοῦ δι' ἐψήσεως σκευαζομένου· ὁ γὰρ αὐ-
τομάτως γεννώμενος, ὅσπερ κάλλιστος καὶ εὐώδης, ἐστὶν ὠ-
κὸς καὶ μὴ διακρίνας τὴν πιτυρίην ῥητινὴν ἀπὸ τῆς κερκεθουθίνης μεταφρασεν
αὐτῶς· « resinae uocatae quae zygia dicitur, resinae piccaea. »*

(1) Λέτιος ἐν τετραβίβλιῳ 4, κεφ. 212. « *Μισοχάτου τοῦ ἐν ἐκκλη-
σίᾳ καπνιζομένου· στύρακος χυματίου λίτρας 45, ἄσπερου λίτρας 3. »*

(2) Ἀλκίφρων ὁ ῥήτωρ ἐν Βιβλ. Β'. Ἐπιστολ. 4. « *καὶ λιθωνωτῶν
στύρακα μακρόν. »*

(3) Τῆς μεταφράσεως αὐτῆς ἔχομεν ἀντίγραφον τοῦ 1461· χάριν δὲ
τῶν φίλων τῆς σχολῆς τοῦ Σαλέρνου, καὶ ἰδίως τῶν κυρίων C. Darem-
berg καὶ de Renzi προσθέντι τινὰ περὶ αὐτῆς εἰς τὸ τέλος τῆς παρού-
σης διατριβῆς ἐν παραρτήματι.

χρὸς καὶ ἐν τῷ χρονίζειν ἐπὶ τὸ χρυσοῖζον ῥέπει χρώμα· ὁ δὲ ἐκ
τῶν φλοιῶν δι' ἐψήσεως καὶ ἐργάνου σκευαζόμενος, ὅς καὶ τὴν
χρῶαν μέλας· οὗτός ἐστιν ὁ ὕγρὸς στύραξ· οἱ δὲ ἐξιπωθέντες
φλοιοὶ ὁ στερεὸς στύραξ » (1).

Ὁ δὲ Σεραπίων, ἄλλος Ἄραψ, ἀντιλέγων πρὸς τὸν Ἀβικέναν,
διίσχυρίζεται, ὅτι οὐδεμία τοῦ τερεσοῦ πρὸς τὴν ὕγρην στύρακα
σχέσις ὑπάρχει, καὶ ὅτι ὁ μὲν στερεὸς στύραξ ἀπαρῆξει ἀπὸ
δένδρου ὑψηλοῦ, καὶ ἔχοντος φύλλα ὅμοια αἴρας (2), ὁ δὲ
ὕγρὸς οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ στακτὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων (3).

Τὸ περὶ ἀπλῶν φαρμάκων σύγγραμμα τοῦ Σεραπίωνος, τὸ ἐν
μεγίστῃ ὑπολήψει καὶ χρήσει ἐν τῇ Λατινῇ Εὐρώπῃ κατὰ τὴν
ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων, ἔδωκε, κατ' ἐμὲ, τὴν κυρίαν ἀφορμὴν
τῆς πλάνης τῶν πρώτων Εὐρωπαϊκῶν φαρμακογράφων. Αὕτη
δὲ ἡ πλάνη ἐπεκράτησε μέχρις ἐσχάτων, ἕνεκα τῆς ὑπὸ τῶν Ὀ-
θωμανῶν κατοχῆς τῶν τόπων, ἐν οἷς ὁ στύραξ παράγεται· διότι
εὐκαλιώτερον ἦτο εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἐπιστήμηνα τῆς ἐποχῆς ἐ-
κείνης νὰ μάθῃ περὶ τῶν προϊόντων τῶν ἀπωτέρων καὶ ἀγριω-
τέρων τῆς Ἀμερικῆς χωρῶν, ἢ περὶ τῶν προϊόντων τῶν ἀνα-

(1) Avicennae opera, lib. II, cap. 663.

(2) « *Aliam styracis delineationem tradit Serapio, si recte suo functus
fuerit officio interpret. Arbor, inquit, storacis est magna, et habet lignum,
quod assimilatur ligno sacro, folia ejus sunt similia foliis xellen, id est i lii,
habet fructum albam, majorem quam avellana, similem prunis albis, duas
habentem cortices, quorum exterior comeditur, et est in eo amaritudo, et
interius est nocens pinguis sicut aux, et exprimitur ab eo oleum: et cortex
hujus fructus est storax, sicca et gummi hujus arboris est lubne, et est sto-
rax boremitarum.* » (Ἐκ τῆς τοῦ Ἰωάννου Βυδαίου ἐκδόσεως τοῦ Θεοφρά-
στου, σελ. 1030.)

(3) « *Stacte Serapioni, quemadmodum et reliquis Mauritanis, peritarquo
officinis, styrax liquidus appellatur.* » P. A. Matthioli, comment. in Dios-
coridi lib. I, cap. 62.

τολικῶν ἀκτῶν τῆς Θαλάσσης, ἧτις ἔβρεχε τὰ παράλια τῆς πατρίδος του· τουτέστι, μὴ δυνάμενοι οἱ ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ φαρμακογράφοι νὰ ἔχωσιν ἀκριβεῖς τῶν πραγμάτων πληροφορίας, περὶ μὲν τοῦ στερεοῦ στύρακος λόγου προκειμένου, ἀντέγραφον τὰ ὑπὸ τοῦ Διοσκορίδου γεγραμμένα· ἀπεκάλουν δὲ τὰ ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἀπαντώμενα εἶδη, ἅτινα ἐνόητε ἦσαν προϊόντα τοῦ νέου κόσμου, μεταχειριζόμενοι τὰ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐν χρήσει ὀνόματα· περὶ δὲ τοῦ ὑγροῦ στύρακος πάντες σχεδὸν ἔλεγον, ὅτι ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας. Καί τινες μὲν αὐτῶν παρεδέχοντο τὰ τοῦ Λευκένου, ἄλλοι δὲ, καὶ οὗτοι ἦσαν οἱ πλείονες, τὰ τοῦ Σεραπίωνος, καὶ ἄλλοι δυσχυρίζοντο, ὅτι ὁ ὑγρὸς στύραξ ἦτο προϊόν τῆς τέχνης. Τὴν αὐτὴν δὲ καὶ οἱ νεώτεροι βαδίσαντες ὁδὸν, ἠναγκάσθησαν νὰ δημιουργήσωσι καὶ νέα ὀνόματα, πρὸς διάκρισιν τῶν ἐν τῷ ἐμπορίῳ διαφόρων τοῦ στύρακος εἰδῶν.

Τρεῖς δὲ εἶναι αἱ κυριώτεραι διαφοραὶ τοῦ στερεοῦ στύρακος, ὧν οἱ ἀρχαιότεραι τῶν Εὐρωπαϊκῶν φαρμακογράφων μνημονεύουσιν, ὁ εἰς δάκρυα (in granis), ὁ εἰς φαιὴν μάζαν καὶ ὁ ἐρυθρὸς λεγόμενος στύραξ.

Καὶ ὁ μὲν εἰς δάκρυα ἐκαλεῖτο καὶ καλαμίτης, οὐχὶ διότι ἐφέρετο, ὡς ἐπὶ Γαληνοῦ, ἐν καλάμοις, ἀλλὰ διότι ἐνομιζέτο ἀνάλογος πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ ἐνομιζόμενον καλαμίτην. Ὁ στύραξ οὗτος ἦτο διαυγής, ξανθὸς καὶ μαλασσόμενος ἀνέδιδεν ὑγρασίαν.

Ὁ δὲ εἰς φαιὴν μάζαν, ὅστις ἐλέγετο καὶ κοινός, εἶχεν ὕσας καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἀπέδιδον εἰς αὐτὸν ἰδιότητα.

Τέλος ὁ ἐρυθρὸς στύραξ οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ οἱ πρὸς κατασκευὴν τοῦ ὑγροῦ στύρακος χρητιμεύοντες φλοιοί. Τὴν κατα-

σκευὴν ἡμῶς αὐτοῦ ἀγνοοῦντες οἱ φαρμακολόγοι, ἐξελάμβανον αὐτὸν ὡς τὸ νάρκαρνον τοῦ Διοσκορίδου (1). Ἐκάλουν δὲ κοινῶς αὐτὸν οἱ μὲν Ἴταλοὶ tegnaue (ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ θυμίαμα, προφερομένου τυμιάμα), οἱ δὲ Σικελοὶ μπουφούρι (ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ μπουγούρι,) οἱ δὲ φαρμακοποιοὶ thus judaeorum.

Ἐκ τῶν κατώστων φαρμακογράφων ὁ Lemery διακρίνει δύο εἶδη στερεοῦ στύρακος, τὸν ἐρυθρὸν, ὅστις συνίστατο εἰς μάζαν ἐρυθρωπὴν ἢ κίτρινωπὴν, καλούμενον thus judaeorum, καὶ τὸν καλαμίτην, ὅστις ἀπετέλει, ὅτε μὲν δάκρυα, ἔξωθεν μὲν ἐρυθρὰ, ἐνδοθεν δὲ λευκὰ, ὅτε δὲ μάζαν ἐρυθρωπὴν, ὁρμήβους ἔχουσαν ὑπολευκούς· ἐνομιζέτο δὲ εἰς Ὀλλανδίας, ἦτοι ἐκ τῆς ἐκτὸς Θαλάσσης, καὶ ἐνομιζέτο προϊόν τέχνης.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους ἡμῶς χρόνους ἀντίφασιν ἀκατάληπτος ἀπαντᾷται εἰς τοὺς δικηνοτέρους φαρμακογράφους. Κατὰ τινες μὲν αὐτῶν ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ἐμπορίῳ πάμπολλα εἶδη στερεοῦ στύρακος, τοσαῦτα μάλιστα, ὥστε καὶ τὰ ὑπὸ τῶν φαρμακολόγων ἐπινοηθέντα ὀνόματα καταντῶσιν ἀνεπαρκῆ εἰς ὀνοματολογίαν αὐτῶν· κατ' ἄλλους δὲ ὁ στερεὸς στύραξ παντελῶς ἐξέλιπεν. Παραδείγματος χάριν, ὁ μὲν κύριος Guibourti, ὁ δικηνοτέρος τῆς Γαλλίας φαρμακογράφος, ἀπαριθμεῖ εἴδη στερεοῦ στύρακος·

1^{ον}. Τὸν λευκὸν, ὅστις κατὰ τὸν Demourne εἶναι ὁ καλαμίτης καὶ συνίσταται εἰς μάζαν, ἐκ λευκῶν ὁρμήβων ἀποτελουμένην.

2^{ον}. Τὸν ἀμυγδαλοειδῆ, ὅστις παρουσιάζεται ἐν εἶδει μάζης φαιῆς, ὁρμήβους ἐχούσης ὑπολευκούς. Κατὰ τὸν κύριον Guibourti ὁ στύραξ οὗτος ἴσως εἶναι ὁ τοῦ Lemery καλαμίτης.

(1) Ἴδε Μαθησιόλην ἐν τῷ περὶ ναρκάφου τοῦ Διοσκορίδου βιβλ. Α', κεφ. 22.

3ον. Τὸν φαιοκόκκινον, τὸν ἀπκατελοῦντα μάζαν περιέχουσαν πριονίσματα ξύλου.

4ον. Τὸν μέλανα, τὸν ἐν εἶδει μάζης μελανῆς, περιεχοῦστος ξύλου πριονίσματα.

5ον. Τὸν εἰς πηττάριζα ἐμπλεῖων πριονισμάτων.

6ον. Τὸν ἐρυθρὸν, τὸν σχηματίζοντα ταινίας ξυλώδεις ἐρυθράς, καὶ ὄντα, κατ' αὐτὸν, τὸ νάρκαρθον τοῦ Διοσκοριδίου.

Ὁ δὲ K. Méral καὶ ὁ De Lens ἐν τῷ τῆς Ἰατρικῆς ὕλης λεξικῷ αὐτῶν λέγουσιν ἐν συνόψει τὰ ἀκόλουθα « Ἰππάρχων ἄλλοτε τρία εἶδη στύρακος, ὁ εἰς δάκρυα, ὁ ἐν καλάμοις καὶ ὁ εἰς ἀρτίσκους. Περὶ μὲν τοῦ πρώτου ἀμφιβάλλουσιν ἂν ποτε μετεκομισθῆ εἰς Γαλίαν, λέγουσι δὲ ὅτι τώρα δὲν ὑπάρχει. Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου νομίζουσιν, ὅτι ἐξέλιπε· τεμάχιον ὅμως αὐτοῦ, ζυγίζον μίαν καὶ ἡμίσειαν λίτραν, εὗρίσκετο παρὰ τῷ φαρμακευτῷ Marchand, ὅστις δὲν συγκατετίθειτο πρὸ πώλησθαι αὐτὸ ἀντὶ 4200 φράγκων· τουτέστι τὴν σήμερον, κατ' αὐτοῦς, οὐδὲν ἄλλο εἶδος στύρακος ὑπάρχει, εἰμὴ ὁ ἐρυθρὸς, ὅστις εἶναι μίγμα ὑγροῦ στύρακος καὶ πριονισμάτων ξύλου. Ὅθεν ὁ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μνημονεύμενος στύραξ δὲν ὑπάρχει πλέον » (1).

Αὕτη δὲ ἡ περὶ τῆς βητικῆς τοῦ στύρακος τῶν γνησίων ποιητικὴ ἐπικρατεῖ καὶ ὡς πρὸς τὸ δένδρον, τὸ παράγον τὸν στύρακα. Διότι, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, κατὰ μὲν τὸν Στράβωνα τὸ δένδρον, ἐξ οὗ ὁ στύραξ τῆς ἐποχῆς του παράγεται, ἦτο οὐ μέγα, καὶ ὀρθογλῶν, κατὰ δὲ τὸν Διοσκοριδῆν καὶ τὸν Πλίνιον τὸ δένδρον ἦτον ὅμοιον κυδωνίξ· κατὰ δὲ τὸν Σερπίωνα τὸ δένδρον στύραξ ἦτο μέγα καὶ ὀψηλὸν, εἶχε δὲ φύλλα ὅμοια τοῖς

(1) "Ides Dictionnaire universel de matière médicale par F. V. Méral et A. J. de Lens. Τόμ. 6. σελ. 568.

τῆς αἴρας. Ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Διοσκοριδίου ἐπιβλέποντες οἱ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμῶν φαρμακολόγοι ἐκάλεσαν στύρακα τὸ δένδρον, τὸ ὁποῖον εὔρον, ὅτι εἶχε φύλλα ὅμοια κυδωνίξ. Τὸ δένδρον τοῦτο λέγεται παρ' ἡμῶν ἀγρία κυδωνία, ἢ κοντοβάξ (1), ὑπὸ δὲ τῶν Γάλλων aliboufier, ὑπὸ δὲ τῶν φυτολόγων κατ' ἀρχάς μὲν ἐλέγετο styrax folio mali cotonei, κατόπι δὲ ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ Λινναίου styrax officinale. Τὴν γνώμην ὅμως ταύτην προσέβαλε κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα εἰς τῶν διασημοτέρων βοτανικῶν, Βερνάρδος ὁ Ἰουσαιεύς, δι' ἀσχυριζόμενος ὅτι, ἐπειδὴ μεταξὺ τοῦ ἐξ Ἀμερικῆς προερχομένου baume copalme, τοῦ ἐκ τοῦ liquidambaris styracifluae παραγομένου, καὶ τοῦ στύρακος ὑπάρχει ὁμοιότης μεγίστη, καὶ ἐπειδὴ ἐν Συρίᾳ τὸ liquidambar orientale εἶναι κοινότερον τοῦ styracis officinalis, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ στερεὸς στύραξ παράγεται ἐκ τοῦ liquidambar orientalis, καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ styracis officinalis (2). Καὶ δὲν ἀπεδέχθησαν μὲν τοῦτον τοῦ Ἰουσαιεύος τὸν ἀσχυρισμὸν οἱ βοτανικοὶ, τινὲς ὅμως αὐτῶν, ὡς ὁ Ἀδριανὸς Ἰουσαιεύς (3) καὶ ὁ Fée (4), ἐθεώρησαν ἀμφίβολον τὴν ἐκ

(1) Ὁ Δουκάγιος καλεῖ αὐτὴν κοντοβάξην, λαβὼν τὸ ὄνομα ἐξ ἰατρικῶν γλωσσῶν· ἡμεῖς ἔρωμεν ἀκούσαμεν αὐτὴν κοντοβάξια, τουτέστι χαμηλὴν δάφνην.

(2) "Ides Λεξικὸν τῶν κυρίων Merat et De Lens, Τόμ. 6, σελ. 569.

(3) « Un autre baume, répandu dans le commerce sous le nom de storax, a passé longtemps pour venir du styrax officinale, mais son origine est encore douteuse. » Ides Botanique par M. Adrien de Jussieu, pag. 549.

(4) « L'arbre connu sous le nom de styrax officinale fournit-il bien au commerce le styrax de commerce ? » Cours d'histoire naturelle pharmaceutique, par A. L. A. Fée, Tom. 2. pag. 778.

τοῦ styracis officinalis παραγωγὴν τοῦ στερεοῦ στύρακος.

Ἄλλ' οἱ ἐνδοιάζοντες ἦσαν ὀλίγοι, ἐν ᾧ οἱ παραδεχόμενοι τὴν ἐκ τοῦ styracis officinalis παραγωγὴν τοῦ στερεοῦ στύρακος ἦσαν σχεδὸν ὅλοι, ἔφερον δὲ καὶ μάρτυρας, ἄλλους μὲν ἰδόντας δάκρυα στύρακος ἐπὶ τοῦ styracis officinalis, ἄλλους δὲ ἀκούσαντας τοὺς Ἕλληνας κατοίκους τῆς νήσου Κύπρου καλοῦντας τὸ styrax officinale, *στούρακι*. Αὐτοὶ δὲ οἱ μάρτυραί τινες ἦσαν ἀνδρῶν διαστήμων· ἡ μὲν πρώτη τοῦ Duhamel (1) καὶ τοῦ abbé Mazéas (2), ἡ δὲ δευτέρα τοῦ περιηγηθέντος τὴν Ἑλλάδα Ἄγγλου βοτανικοῦ Sibthorp (3).

(1) « J' ai trouvé en Provence, près de la chartreuse de Montrieux, sur de gros Alibouffiers (Styrax), des écoulements assez considérables d' un baume très odorant. Il n' est pas douteux, ce me semble, que ces Alibouffiers ne fournissent du styrax. » Duhamel, traité des arbres, . . . 1773, in-4. T. 2. pag. 289.

(2) « Dans une plaine des environs de Tiroli, formée du côté du nord et du nord-est par une chaîne de montagnes contiguë à Mont-Genarro, Rocca-Giovane, San-Polo, etc., qui forment un demi-cercle ouvert au midi, cet arbrisseau (le styrax) donne, par les incisions qu' on fait à son écorce, la résine précieuse connue sous le nom de styrax en larnes, tandis qu' il est stérile partout ailleurs ; du moins les incisions m' ont été fort inutiles.

» Il m' a paru que c' est à la situation avantageuse de cet arbrisseau au pied du Monte-Genarro, plutôt qu' à la nature et à la qualité du terrain, qu' on doit attribuer ce phénomène. En effet, il y fait beaucoup plus chaud que dans la grande plaine voisine arrosée par le Taverone, comme je m' en suis assuré par le thermomètre, et j' attribue cet excès de chaleur aux rayons du soleil réunis par des montagnes disposées en demi-cercles, et réfléchis sur une plaine de peu d' étendue qui n' est ouverte qu' au midi. Cette chaleur concentrée favorise sans doute l' exsudation d' une résine qui ne devient abondante que sous le climat brûlant de la Syrie. » Journal des savants, 1769, p. 104, édit in-3.

(3) Sibthorp, Prædromus Florae graecae, T. I pag. 273. « Στύραξ Piceoid. Στούρακι hodiè. In nemorosis montosis Cretae et Cyprì ; nec non in variis Graeciae locis inter Smyrnæ et Scalam portam. »

Καὶ ὁ ὑγρὸς στύραξ οὐκ ὀλίγας ἔδωκε λόγων ἀφορμάς. Καθὼς δὲ ἐν τοῖς προηγουμένοις παρατηρήσαμεν, τοῦ ὑγροῦ στύρακος ἐμνημόνευσε πρῶτος Παῦλος ὁ Λιβυήτης· ἐπὶ δὲ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀράβων ἦτο κοινότατος ὁ στύραξ αὐτός· καὶ ὁ μὲν Ἀβικέναιος ἀπέδιδε τὴν γένεσιν αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ δένδρον, ἐξ οὗ παρήγεται καὶ ὁ εἰς δάκρυα στερεὸς στύραξ· τουτέστι, κατὰ τὸν Ἀβικέναιον, ὁ μὲν αὐτομάτως ἀπιρρέων καὶ ἐπὶ τοῦ στελέχους πηγνύμενος στύραξ ἦτο ὁ εἰς δάκρυα, ὁ δὲ δι' ἐψήσεως καὶ ἔργανου ἐκθλιβόμενος, ὁ ὑγρὸς, οἱ δὲ ἐξικωθέντες φλοιοὶ, ὁ στερεός. Ὁ δὲ Σεραπίων ἐνάμιζεν, ὅτι οὐδεμία μεταξὺ τῶν δύο εἰδῶν τοῦ στύρακος ὑπῆρχε συγγένεια.

Ἐκ δὲ τῶν κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων Εὐρωπαϊῶν φαρμακολόγων τινὲς μὲν, ὡς ὁ Fuscus, ἐνόμιζον, ὅτι ὁ καλαμίτης τοῦ Γαλιανοῦ ἦτο ὁ ὑγρὸς στύραξ, καὶ διὰ τοῦτο ἐφέρετο ἐν καλάμοις (1)· ἄλλοι δὲ, ἀποδοκιμάζοντες τὴν τοῦ Fuscii γνώμην, παραδέχοντο τὴν τοῦ Σεραπίωνος. Ὁ Ματθιόλης μάλιστα ἔλεγεν « Quod autem stacte myrrhae sit liquidus vocatus styrax facile probat Serapio ». Κατ' ἄλλους δὲ, καὶ αὐτοὶ ἦσαν οἱ πλεῖστοι, ὁ ὑγρὸς στύραξ ἦτο ἀγνωστος εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας (2).

Κατὰ τὸν δέκατον ἔκτον αἰῶνα ὁ C. Bauhinus, ἰδὼν κλάδον τοῦ δένδρου, τοῦ παράγοντος τὸν ὑγρὸν στύρακα, σταλέντα αὐτῷ ἐκ Κρήτης ἢ ἐκ Κύπρου ὑπὸ τοῦ ἔνετοῦ ἱατροῦ Onorio

(1) Ἰδὲ Ματθιόλ. Βιβλ. Α', κεφ. 68.

(2) Ὁ Ματθιόλης λέγει· « Praeterea cum apud veteros graecos nulla (quod iegerim) extet liquidii styracis mentio ». Ἐἰς δὲ τῶν σπουδαίων τοῦ Ματθιόλου ἐκδόσεων, ὁ Casparus Bauhinus προσθέτει· « styrax liquida, cuius veteros Graecos fecisse mentionem noscimus invenimus. »

Belli, ἀνήγγειλεν ὅτι τὸ δένδρον αὐτὸ εἶχε φύλλα πλατάνου (1). Τὸν δὲ δέκατον ἑβδόμον αἰῶνα ὁ σκυλιαστὴς τοῦ Θεοφράστου Bodæus à Stapel ἐδημοσίευσεν, ὅτι ὁ ὑγρὸς στύραξ ἦτο πρὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὅτι προήρχετο ἐκ τῆς ἐκθλίψεως τῶν φλοιῶν τοῦ δένδρου στύρακος. Τὰ δὲ ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθέντα ἔχουσιν αὐταῖς λέξεσιν ὡς ἔπεται:

Exprimitur ex recentibus styracis arboris corticibus, admixto oleo, ingentibus torcularibus, ut referunt, qui Asiam minorem, et Aegyptum peregrarunt, quibus in regionibus exprimi cortices hi solent. Expressos cortices officinae nonnullae Germaniae, etiam Bataviae storacem rubram appellant, Itali tegname vocant. Siculis et Calabris bufuri dicitur. Bellovius à graecis maurocapno nominari auctor est.

Ἐν τούτοις, καὶ τοι τοῦ μὲν Βοῖνου πρὸ ἑνὸς αἰῶνος περιγράφαντος τὰ φύλλα τοῦ δένδρου, τοῦ παράγοντος τὸν ὑγρὸν στύρακα, τοῦ δὲ Βοδαίου ἐξιστορήσαντος τὸν τρόπον τῆς ἐξαγωγῆς αὐτοῦ, ὁ Lemery ἐπέμενε λέγων, ὅτι ὁ ὑγρὸς στύραξ ἦτο τεχνητὸν μίγμα στύρακος στερεοῦ, αἴνου καὶ ἐλαίου (2).

Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος φαρμακο-

(1) Ἴδτε τὴν ἐν 124 σελίδι σημείωσιν 2.

(2) Παραπέμπομεν εἰς τὴν Ἰταλικὴν μετάφρασιν.

« La torza spezie è chiamata styrax liquidus. È una materia oleosa, viscosa, grossolana, avente la consistenza d' un balsamo fisso, di color bigio, d' un odor forte, ed aromatico. Questo Storace non è che un miscuglio d' alcune materie resinose col vero storace, con olio, e con vino, che si liquefano, o s' incorporano insieme con una leggiera cozione. » Nicolo Lemery. Trattato universale delle droghe semplici. 1721, pag. 347.

ποιός τις Ἄγγλος, ὀνόματι Péliver, ἐδημοσίευσεν, ὅτι ὁ ὑγρὸς στύραξ παράγεται ἐν τῇ νήσῳ Copross, κειμένη ἐν τῷ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης μυθῷ, καὶ τρεῖς μάλιστα ἡμέρας τοῦ Σουεῖ ἀπαχούση, ἐκ τοῦ δένδρου τοῦ καλουμένου Kossa mallos κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου αὐτῆς ἐν καιρῷ θέρους ἀποσπῶσιν ἐκ τοῦ δένδρου αὐτοῦ τὸν φλοιὸν, ὃν συνολάσαντες βράζουσιν ἐν θαλασσίῳ ὕδατι, καὶ συλλέγουσι τὴν ἐπιπολάζουσαν βητίνην, ἣν ἐναποταμιεύοντες ἐν βυτίοις, μεταφέρουσι πρὸς πώλησιν εἰς Ἀραβίαν. Ἡ βητίνη αὕτη, ἣ ὑπὸ τῶν Ἀράβων καλουμένη cotter mya (1), εἶναι ὁ ὑγρὸς στύραξ. Ἄλλ' ὁ Péliver, ταῦτα λέγων, περιωρίσθη νὰ ἐνομάσῃ μόνον τὸ δένδρον τὸ παράγον τὸν ὑγρὸν στύρακα, οὐδεμίαν ὅμως ἔδωκε περιγραφὴν αὐτοῦ. Ἄλλ' οὐδὲν τὸ ὄφελος καὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς νήσου· διότι τὸ μὲν Kossa mallos, κατὰ τὸν D. Garcia ab horto (2), εἶναι ἔνομα ὅπερ οἱ Σῆναι δίδουν εἰς τὸν ὑγρὸν στύρακα, ἣ δὲ νῆσος ἣ περὶ ἧς ὁ λόγος δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, ἐπειδὴ οὐσίαν ἀνάλογον τῷ ὑγρῷ στύρακι, εἰσαγομένη πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀντεναβάλλετο ἀντὶ τοῦ ὑγροῦ στύρακος, παράγεται δὲ ἐκ τοῦ liquidambaris styracifluae, οἱ διασημότεροι φαρμακολόγοι, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Λινναῖος (3), παρεδέχθησαν ὡς πατρίδα τοῦ ὑγροῦ

(1) Cotter mya, ἣ ἀκριβέστερον entre mila σημαίνει βητίνην στύρακος.

(2) « Ego saepius existimavi illud Benjui de Boninas nihil aliud esse, quam Benjui cum styrace liquida, quam Chineses Rosatalha vocant » Aromaticum et simplicium aliquot medicamentorum apud indos nascentium historia. Antwerpiae 1374.

(3) Caroli à Linné materia medica. editio quinta. 1787.

στύρακος τὴν Ἀμερικὴν, ὡς φυτὸν δὲ παράγον αὐτὸν τὸ *Liquidambar styraciflua*.

Τῶν περὶ ὑγροῦ στύρακος ἕως πληροφοριῶν ἢ πληθὺς κατ' οὐδὲν τὴν ἀλήθειαν διεφώτιζεν. Ὅθεν ὁ Λύγουστίνος Γερβασίος ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει τοῦ *Dispensatorii Panormitani Nicolai Gervasii* ἀρχόμενος τῆς ἱστορίας τοῦ ὑγροῦ στύρακος ἀναφέρει τὴν περὶ αὐτοῦ διαφωνίαν τῶν φαρμακολόγων καὶ τὰς διαφορὰς περὶ τῆς παραγωγῆς γνώμας αὐτῶν, τελευταίων δὲ παραδέχεται, ὅτι ὁ ὑγρὸς στύραξ εἶναι τέχνης προϊόν (1).

Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου αἰῶνος εἰς τῶν δοκίμων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης φαρμακολόγων ὁ *Gerstenberg* διασχυρίσθη ὅτι ὁ ὑγρὸς στύραξ εἶναι προϊόν τοῦ δένδρου, ἐξ οὗ τὸ βόδιον ξύλον ξυλεύεται. Ἰλαθε δὲ ἀφορμὴν εἰς τοῦτο ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ *Richard Pockocke*, ὅστις εὗρεν ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ δένδρον ὁμοίον πλατάνῳ, ἐξ οὗ, κατ' αὐτὸν, ἐξυλεύετο τὸ βόδιον ξύλον, καὶ τὸ ὅποιον, ὡς θέλομεν παρατηρήσει, εἶναι πραγματικῶς τὸ δένδρον, ἐξ οὗ παράγεται ὁ ὑγρὸς στύραξ (2).

(1) *Gervasius rodivivus. Panormi 1743. pag. 37.*

« De styrace vero liquida magna est inter Auctores dissentio. Aliis nichil aliud est quam stacteo, i. e. Myrrhae colamen, aliis factitium quid ex Styrace calamita in oleo ac vino soluta, ad mixturae terebinthina veneta extracta, aliis est oleum, ex nucleis arboris storacifluae expressum; aliis fit per decoctionem corticis ejusdem arboris, vel liquidambaris. Hoffmannus styracem calamitam, et liquidam idem esse gummi affirmat, puritate tantum differre. Sed quod in officinis pro styrace liquida venditur, factitia res est, ut monet Samuel Dale in sua Pharmacologia »

(2) Ἐκ παραπομπῆς ἐκ τῆς *Istoria delle piante medicate di Paolo Sangiorgio. Milano 1810. Pag. 1027.* « Io sono portato a credere che l' albero

καὶ αὐτὴ ὅμως ἡ γνώμη ματαία ἐκρίθη. Ἐπομένως κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα οἱ φαρμακολόγοι ἀπεδέχοντο τὴν παραγωγὴν τοῦ ὑγροῦ στύρακος ὡς ἀγνωστον καὶ ἀμφίβηλον, ἕκαστος δὲ ἐξ αὐτῶν ἐκλίνε πρὸς μίαν ἐκ τῶν γνώμων, ὕσαι ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος ἀλληλοδιαδόχως ἐπεκράτησαν.

Ἔς ἐν παραδείγματι, ὁ μὲν κύριος *Guibourt*, ἀρχόμενος τῆς ἱστορίας τοῦ ὑγροῦ στύρακος, ἀποδέχεται, ὅτι ἕπασαι αἱ περὶ παραγωγῆς αὐτοῦ πληροφοραὶ εἶναι ἀδόξοτοι· ἐνῶ δὲ λέγει ὅτι ὁ ὑγρὸς στύραξ κατὰ τὸν *Geoffroy* ἦτον ἀγνωστος εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, ἀναφέρει ἐν ὑποσημειώσει τὴν γνώμην τοῦ *Seraπίωνος* ὡς πιθανήν, καθ' ἣν ὁ ὑγρὸς στύραξ ἦτον ἡ στακτὴ τῶν ἀρχαίων. Ἀσπαζόμενος δὲ ὁ κύριος *Guibourt* ὡς πιθανωτέρην τὴν τοῦ *Pétiver*, καὶ συμπληρῶν αὐτὴν ἐξ εἰκασίας, κηρύσσει πατρίδα τοῦ ὑγροῦ στύρακος τὴν Αἰθιοπίαν, τὴν Ἀραβίαν, καὶ τὰς νήσους τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης, τὸ δὲ *Rossa mallos* τοῦ *Pétiver* ὀρίζει ὡς τὸ *liquidambar orientale* (1) τὴν γνώμην τοῦ κυρίου *Guibourt* παρεδέχθησαν καὶ οἱ συντάκται τοῦ Γαλλικοῦ κώδικος τοῦ 1837, καὶ ὁ *A. Richard*, ἐν τῇ ἰατρικῇ βουτανικῇ αὐτοῦ (2).

Ὁ δὲ *Soubeiran*, ὁ ἀκριβολόγος ἐκεῖνος ἀνὴρ, ἐξηκολούθει μέχρι τινὸς λέγων, ὅτι ἡ πηγὴ τοῦ ὑγροῦ στύρακος δὲν εἶναι

(1) *Histoire naturelle des drogues simples par N. J. G. Guibourt, quatrième édition, Tom. 2 pag. 293.* « Suivant toutes les probabilités, le styrax liquide est tiré d' Arabie, d' Ethiopie et de l' Ile de Coëbras, dans la mer Rouge, où, d' après Pétiver l' arbre qui le produit est nommé *rossa mallos*. Cet arbre paraît être le *liquidambar orientale* des botanistes ».

(2) *Éléments d' histoire naturelle médicale par A. Richard, quatrième édition, Tom. 2, page 227.*

γνωστή (1). Μεγάτως όμως ήσπασθη και αύτις τήν του κυρίου Guibourti γνώμην (2). Οί δε συντάκται τών λοιπών φαρμακευτικῶν κωδίκων παραδέχοντο ὡς πατριῶν μὲν τοῦ στύρακος τήν Ἀμερικλήν, ὡς δένδρον δὲ παραγωγὸν τὸ liquidambar styraciflua.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΑΝΑΛΕΚΤΑ.

Περὶ τῶν αἰτίων τῆς φυματιώσεως και

τῆς προλήψεως αὐτῆς,

ὑπὸ P. GARNIER.

Ἄφοῦ πείρα τοσοῦτων αἰώνων και ἀκαρποὶ ἀπόπειραι πρὸς ἴασιν τῆς πνευμονικῆς φυματιώσεως, τῆς τοσοῦτη συχνῆς και θανατώδους ταύτης νόσου, κατέδειξαν ἀριθῆλως, ὅτι ἀσκοπον και ἀνοφελὲς εἶναι νὰ ἐμμένωμεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἑδὴν ταύτην, ἀνάγκη πᾶσα, ἀλλάσσοντες πορεύαν, νὰ ἐξετάσιωμεν τίνι τρόπῳ δυνάμεθα νὰ προλάβωμεν τὴν ταύτης γέννησιν.

Ἄλλ' ἔνα προληψθῆ ἢ εἰσβολῆ και ἀνάπτυξίς τῆς νόσου, οὔτε αἱ συστηματικαὶ θεωρίαι ὠφελούσιν, οὔτε ἡ ἐμπειρικὴ χρῆσις τοῦτου ἢ ἐκείνου τοῦ ὑγιεινοῦ παραγγέλματος ἢ μέσου ἢ φαρμάκου τινὸς, ὡς εἰδικοῦ θεωρουμένου, ὡς ἐγένετο προκαμένου περὶ τῆς ἰάσεως αὐτῆς. Τὸ ἄριστον πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθοῦ-

(1) Traité de pharmacie par E. Soubeiran, quatrième édition, «L'origine du styrax liquide n'est pas bien connue».

(2) Traité de pharmacie par E. Soubeiran, cinquième édition, «il est fourni (le styrax liquide) par le liquidambar orientale, arbre de l'Éthiopie et de l'Arabie. On l'obtient en faisant bouillir l'écorce de l'arbre dans de l'eau de mer».

μένου μέσον, τὸ ἀσφαλέςτατον ἕμα τε και μόνον ἐφέλιμον εἶναι ἡ ἀναζήτησις και ἀνεύρεσις τῶν κρυφωτέρων αὐτῆς αἰτίων διότι, αἰρομένων ἢ μετρίαζομένων τούτων, ἐμποδίζεται και τὸ τούτων ἀποτέλεσμα' *sublata causa, tollitur effectus*.

Ἄλλ' ὁμολογητέον ὅτι εἶναι δύσκολον, ἂν ἔχι ἀδύνατον, ν' ἀνεύρη τις τὰ πολυάριθμα, πολύπλοκα και ἀπόκρυφα τῆς νόσου ταύτης αἰτία' ὥστε, ἔνα φθάσωμεν εἰς ἀποτέλεσμα ἄξιον λόγου, ἀπαραίτητος εἶναι ἡ σύμπραξις και ἡ ἐμόθυμος προσπάθεια ἀπάντων τῶν ἰατρῶν. Ἰδίως δὲ πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος δύνανται μεγάλως νὰ συντελέσωσιν οἱ ἰατροὶ τῶν χωρίων, καθὼ γινώσκοντες ἐκ τοῦ σύνεγγυς και μετ' ἀκριθείας τάς τε αἰτιολογίας και τὰ ἕτομα, και δυνάμενοι εὐκόλως νὰ λαμβάνωσι πληροφορίας θετικὰς και ἀσφαλεῖς περὶ τοῦ ἀναμνηστικοῦ ἀσκούοντες δὲ τὴν ἐπιστήμην εἰς τόπους, ἔνθα αἶτε εἴξις και τὰ ἦθη εἰσὶν ἀπλούστερα και τὰ ἐπιτηδεύματα ἥττον ποικίλα, δύνανται πολλῶ μᾶλλον τῶν ἰατρῶν τῶν πόλεων νὰ διαφωτίσωσι και εὐκρινίσωσι τὴν ἐπὶ τὴν παραγωγὴν τῆς φθίσεως ἐπιρροὴν τῆς κληρονομικότητος, ἣτις εἶναι τὸ κυριώτερον ἴσως αἷτιον τῆς φρικώδους ταύτης μάστιγος, και ἐρίσωσι τὴν σχετικὴν ἐπιρροὴν τῆς ἀλλαγῆς τοῦ τύπου και τὴν τοῦ ἐπιτηδεύματος διὰ τῶν ἀπὸ τῶν χωρίων εἰς τὰς πόλεις μεταναστεύσεων ἢ τῆς ἑνεκα τῆς στρατολογίας γινομένης. Ἀναμφίλεκτον εἶναι ὅτι παρὰ τοῖς ἀγροδικαίτοις, τοῖς διάγουσι βίον ἀπλοῦν, ἥσυχον, ἁμαλὸν και ἀτάραχον, ὃν ἄπασαι αἱ πράξεις εἰσὶ γνωσταὶ και φανεραὶ, δύνανται τις κάλλιον νὰ ἐρευνήσῃ και διῶθῃ τὰ μεγάλα ταῦτα παθολογικὰ μυστήρια, ἢ ἐντὸς τῶν μεγάλων πόλεων, ἔνθα τοσαῦτα νουογόνα αἰτία ἐπενεργούσι ταῦτοχρόνως, συμμιγνόμενα και συμπλεκόμενα παλυτρόπως.

Παρὰ πᾶν δ' ἄλλο αἷτιον, ἢ ἐπιβροχῆ τῶν καθορμηθέντων καὶ κατακλειστων ἐπιτηδευμάτων, τῶν ἀπαιτούντων μετρίαν μό-
νον γύμνασιν καὶ ἀσκουμένων ἐντὸς κεκλεισμένου χώρου, βα-
ναυσουργείου ἢ ἐργαστασίου, ἐν παρυβλίῳ πρὸς τὴν τῶν ἐν ὑ-
παίθρῳ ἀσκουμένων ἐπιτηδευμάτων, εἶναι εὐκόλον νὰ διευ-
κρινεθῆ ἐν τοῖς χωρίοις. Διότι, ἐξάγεται μὲν ἐκ τῶν στατιστι-
κῶν ἐρευνῶν, τῶν γενομένων ἐν Παρισίοις, Λονδίῳ, Γενεύῃ,
Βιέννῃ καὶ Ἀμβούργῳ, ὅτι παρὰ τοῖς χειρωνακτοῖς, τοῖς μετερ-
χομένοις ἐνεργητικὰ ἐπιτηδεύματα, ἀσκούμενα ἐν ὑπαίθρῳ, ἢ
φύσις εἶναι σπανιώτερά ἢ παρὰ τοῖς μετερχομένοις τὰναντία
τούτων, ἀλλ' ἀνάγκη ὕπαις τὸ περιγεγόμενον τοῦτο βεβαιωθῆ
καὶ ἐν τοῖς χωρίοις. Ὁ ἰατρὸς Desayre, ἐνεργήσας πολυαριθ-
μοῦ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐρεῖνας, ὡς ἐδημοσίευσεν ἐν
τῇ Ἰατρικῇ Ἐνώσει τῆς Γερμανίας (Μάρτιος καὶ Ἀπρίλιος 1862)
ἐξίσταται διὰ τὴν ἄκραν σπάνιν τῆς φύσεως παρὰ τοῖς ἀγρο-
διαίτοις· διότι οὐδ' ἄπαξ ἀπήνησε ταύτην παρὰ τοῖς ὀδοφύ-
λαξί, σπανιώτατα παρὰ τοῖς τέκτοσι, ἐνῶ πολλάκις εἶδε φυ-
ματιῶντας σκυτοτόμους, λεπτοουργοὺς, λεπιδνοξέαφους, σαγμα-
τοποιοὺς, βάρπτας, μαχαροποιοὺς, κεντητρίκας καὶ παντὸς εἴδους
βραπτρίκας· ἀναφέρει δὲ ὡς αἷτιον τῆς φυματιώσεως, πολλάκις
ὑπ' αὐτοῦ παρατηρηθὲν, καὶ τὴν λίαν συχνὴν φοίτησιν ἐν τοῖς
καφεναείοις, τοῖς κρηταείοις καὶ λοιποῖς δημοσίοις τόποις, τὴν
ἐν τοῖς σχολείοις μεταξὺ πολυαριθμίων παιδῶν διατριβὴν, τὴν
τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἐλείους νοσοκόμων ἐνδιαίτησιν ἐντὸς μεμο-
λυσμένου ἀέρος, καὶ τὴν ἐν τοῖς στρατώσι διαμονὴν τῶν στρα-
τιωτῶν. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὰ περιγεγόμενα ταῦτα εἰσὶ κατὰ
προσέγγισιν καὶ στεροῦνται ἕρου συγκρίσεως καὶ ἐλέγχου· ἰδοὺ
ὅμως ἄλλα ἀκριβέστερα.

Διατελέσας διωδεκαετίαν ὕλην ἰατρὸς ὀπλοποιείου, ἐξίσταται
διὰ τὸ πολυαριθμὸν τῶν φθισικῶν, οὓς ἀπῆντα μεταξὺ τῶν ἐρ-
γατῶν καὶ ἐπιβροχῆ ν' ἀνέβρη τὴν αἰτιολογικὴν ἐπιβροχὴν τοῦ
ἐπιτηδεύματος. Πρὸς τὴν σκοπὸν δὲ τοῦτον διήρσε τοὺς τε-
χνίτας εἰς δύο μεγάλας τάξεις, εἰς τοὺς παρὰ τὴν κάμινον ἐρ-
γαζομένους (σφυροκόπους) καὶ εἰς τοὺς βινητάς. Οἱ πρῶτοι, εἰς
οὓς καταλέγει ἅπαντας τοὺς πυρακτοῦντας καὶ σφυρηλατοῦντας
τὸν σιδήραν, τριακόσιοι τὸν ἀριθμὸν (ἀποτελοῦντες τὸ 1/3 περί-
που τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἐργαστασίου) διατρίβουσιν εἰς ἐργαστασια
εὐρέα, εὐάερα, ἔχοντα 4. μ. ὕψος, 6 δὲ μ. πλάτος καὶ μῆκος,
ὅπερ ἀναλογεῖ πρὸς 100 κυβ. μέτρα ἀέρος διὰ δύο ἀνθρώπους,
τοῦ ἀέρος τούτου ἀνανευμένου πρὸς τούτοις δραστηρίως ὑπὸ τῆς
καμίνου. Οἱ ἐργάται οὗτοι, ἐκτεθειμένοι εἰς τὴν σχεδὸν ἄπαυστον
ἐπίδρασιν πυρὸς μᾶλλον ἢ ἥττον ζωηροῦ δαπανῶσι μέγα πο-
σὸν ἰδρώτους καὶ ποιῶσι μεγάλους ἀγῶνας διὰ τῶν μυῶν, σφυ-
ρηλατοῦντες τὸν πεσυρακτωμένον σιδήρον. Ἔχοντες δ' οὕτω
τὸ σῶμα σχεδὸν πάντοτε περιβύτον ἰδρώτι, εἰσὶν ἐκτεθειμένοι
εἰς βιαιὰς τῆς θερμοκρασίας παραλλαγὰς, εἴτε προσβαλλόμενοι
ὑπὸ βεῖμακτος ἀέρος, εἴτε πίνοντες ψυχρὸν ὕδωρ· διὸ καὶ αἱ νό-
σοι τῶν ἀναπνευστικῶν ὁργάνων, ὡς παρετήρησε παρ' αὐτοῖς ὁ
Desayre εἰσὶ κατὰ λόγον συχνότητος ἢ βρογχίτις, ὁ κα-
τάρξινος, ἢ πνευμονία, τὸ ἐμύσημα. Ἢ δὲ φύσις, ἐκ τούτων
τίου, εἶναι σπάνια παρ' αὐτοῖς, διότι ἐπὶ 80 ἐργατῶν, ἀπεθα-
νόντων ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1847 μέχρι τοῦ Μαιου 1859, πέν-
τε μόνον ἔπασχον ὑπὸ ταύτης καὶ τούτων οἱ μὲν τρεῖς ἦσαν
προφανέστατα προδιεθεθειμένοι εἰς ταύτην ὑπὸ τῆς κληρονο-
μικότητος, διότι ἔπασχον αὐτῶν τὴν οἰκογένειαν εἶχε θείσει ἢ
νόσος αὐτῆ, εἰς δ' ἕτερος, τεχνίτης ἕλληνας, ἑκδοτος εἰς τὸν αἰ-

νον καὶ τὴν βραχὴν, ἐφοίτα μᾶλλον εἰς τὰ καπνήλαια ἢ εἰς τὸ ἐργασάσιον· οἱ παρὰ τὴν κάμινον ἐργαζόμενοι (σφυροκόποι) ἔχουσι συνήθως τὸ σῶμα καλῶς ἀνεπτυγμένον καὶ ἰδίως τὸ μυϊκὸν σύστημα· καὶ οἱ μαθητευόμενοι δὲ παῖδες, καίτοι ἐκτελοῦντες κοπιώδες ἔργον, φέρουσι ὡς καὶ οἱ ἐνήλικες ἐργάται ἅπαντας τοὺς χαρακτηῖρας στερεᾶς υγείας καὶ κατὰ φύσιν ἀναπνοῆς. Κατὰ τὴν γενομένην ἐξέτασιν τῆ 15 Ἰουλίου 1860 οὐδεὶς τῶν 500 τούτων ἐργατῶν εὐρέθη πάσχων ὑπὸ φυματιώσεως.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν 18 βίνηται σιδήρου καὶ ξύλου, ἐπὶ 600, εὐρέθησαν πάσχοντες ὑπὸ φθίσεως, 37 δὲ εἶχον ἀποθάνει ὑπὸ τῆς νόσου ταύτης ἐντὸς δωδεκαετίας. Οἱ βίνηται, ἐργαζόμενοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐντὸς ἐργοστασίων μικρῶν, ἀνευ καμίνου, κεκλεισμένων συνήθως, δυσαέριων, καὶ θερμαινόμενων διὰ θερμοστρῶν, εἶναι σχεδὸν ἅπαντες ὀχρεοί, καχεκταί, ἔχουσι ὄψιν χλωρωτικῶν, τὰ ἄκρα κάτιστρα καὶ τὰς σάρκας πλαδαράς· οἱ δὲ μαθητευόμενοι εἶναι ἀδύνατοι τὴν ἕξιν καὶ μικρὸσωμοί. Οὐδέποτε ὑπὲρ τὸ δέον διαθερμαινόμενοι, οὐδ' ὄντες δεκτεθειμένοι εἰς διάψυξιν, ἀλίσκονται οὐχ ἥττον συχνότατα ὑπὸ κατάβρων' ἢ καθαρώς μὲν φλογιστικῆ πνευμονία εἶναι ἀρκούντως σπανία παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' ἡ πλευριτις εἶναι συχνότατη καὶ ἡ φθίσις θερίζει αὐτοὺς ἀνιλεῶς.

Ἡ προφανὴς αὕτη διαφορὰ συναγορεῖ ὑπὲρ τῶν ἐνεργητικῶν ἐπιτηδευμάτων, τῶν ἀσκουμένων ἐν τύπῳ εὐαέρῳ, οὗ τινος ὁ ἀλγὸς ἀνανεοῦται ὑπὸ τῆς καμίνου· νέαν δὲ βεβαιώσαι τούτου θεωρεῖ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἱατρὸς τὴν σπάνιν τῆς φυματιώσεως παρὰ τοῖς κλειθοποιῖς, ἀξιοποιῖς καὶ ἄπασιν ἐν γένει τοῖς παρὰ τὴν κάμινον ἐργαζομένοις.

Τὰ ἐπαγγέλματα τοῦ χωνευτοῦ καὶ βίνητου τῶν χαλκῶν

ποικιλιμμάτων καὶ τοῦ ἀκονητοῦ παρέχουσι περιγενόμενα ἐπίσης σπουδαῖα διὰ τὴν αἰτιολογίαν τῆς φυματιώσεως.

Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου θεωρεῖται ἀναντίρρητον ὅτι ἡ εἰσπνοὴ μορίων φυτικῶν, γαιωδῶν, ἢ μεταλλικῶν καὶ ἡ τούτων ἐναπόθεσις ἐν ταῖς πνεύμοσι αἰτιῶσι τὴν παραγωγήν τῆς φυματιώσεως, καὶ ἐκ τούτου πιστεύεται ὅτι ἐξηκριβώθη τὸ αἷτιον τῆς γεννήσεως τῆς νόσου ταύτης παρὰ τοῖς μυλωθροῖς καὶ τοῖς ἄρτοποιοῖς, τοῖς λιθοξόοις, τοῖς βελογλύφοις κτλ. ἐπ' ἐσχάτων μάλιστα ὁ ἱατρὸς Perron ἰσχυρίσθη, ὅτι τὰ εἰσπνεόμενα μόρια τοῦ χαλκοῦ εἶσι τὰ γεννῶντα τὴν νόσον παρὰ τοῖς ὠρολογοποιῖς. Ἀλλ' ὁ Desayre παρετήρησεν ὅτι ἄτομα χαλκοῦ καὶ ἔξειδιου τοῦ ψευδαργύρου, ἀποξοφώμενα ὑπὸ τῶν πνευμόνων ἐν μεγίστῃ ποσότητι καὶ ἐν βραχεῖ χρόνῳ διαστήματι, οὐδὲν ἄλλο δεινὸν ἐπάγουσιν ἢ ἐλαφρὰς βρογχίτιδας καὶ πνευμονίαις, αἷτιαις κυρίως ἀφείλονται εἰς τὴν συγχὴν ἀπὸ τοῦ ψύχους εἰς τὸ θάλασσαν μετέθεσιν. Τὰ μόρια ἄρα ταῦτα εἶναι σχεδὸν πάντη ἀβλαβεῖα διὰ τοὺς πνεύμονας, ὡς εἶχον ἤδη ἀποδείξει ὁ Leimon.

Ἢ δὲ κόμης τῶν ἐξ ἀργίλου μύλων, ἧτις εἰσπνέεται ὑπὸ τῶν ἀκονητῶν καὶ τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν ἐξέλιξιν ἀναγλύφων, εἰσδύουσα ἀνεπιστήτως εἰς τὰς πνευμονικὰς κυψελίδας καὶ συσσωρευομένη εἰς ταύτας, προκαλεῖ ἐν τῇ κυψελίδι ἐν ἣ εὐρίσκεται ἔγκρισιν περὶ αὐτὴν ὕλης τινὸς μελαίνης, χρησιμευούσης οὕτως εἰπεῖν ἵνα καταστήσῃ τὴν πρὸς τὴν πνευμονικὴν ἱστίαν ἐπαρῆν ταύτης ἥττον ἐρεθιστικὴν καὶ βλαβεράν. Παρίστανται δὲ τότε αὕτη ἐν σχήματι μελκῶν κοκκίων, διεσπαρμένων κατὰ μυριάδας ἐν ταῖς πνεύμοσι, περίξ τῶν ὁποίων ὁ ἱσθὸς τοῦ πνεύμονος ἐνίοτε μὲν εἶναι ἀσινῆς, συνήθως ὅμως συμπεφορημένος καὶ ἐσκληρωμένος. Παράδιον ὁ ἐσκληρωμένος οὗτος ἱσθὸς ἐξελιούται, καὶ

ούτως αποτελούνται σπήλαια δι' εξαερίων άνευ φυματιών, διότι ο περιού ο λόγος ίατρών ουδέποτε εύρε φυματικά εν τοίς πνεύμοσι τών άκονητών.

Οί θρύπτοντες τήν κάρναβιν, οίτινες εργάζονται εν ύπαίθρῳ, καί τοι εισπνέοντες φυτικήν κόκκιν, ουδ' αυτοί είναι εκτεθειμένοι εις τήν φθίσιν διότι εκ τής εξετάσεως 20 εργατών, άγόντων ηλικίαν άνωτέραν του 50ού έτους, οίτινες διήλυσαν άπασαν τήν ζωήν αυτών θρύπτοντες κάρναβιν καί εκ τών γενομένων παρά τοίς γαιοκτήμοσι εξετάσεων εξήχθη ότι παρά τοίς εργάταις τούτοις, άνδράσι τε καί γυναίξιν, ή φθίσις είναι σπανία καί ύλιως εξαιρετική, ενώ συχνά παρ' αυτοίς είναι αί βρογχίτιδες καί αί όφθαλμιαί.

Επίσης σπανία είναι ή φθίσις παρά τοίς μυλωθροίς καί τοίς άλφιτοπόλοις, καίτοι ζώσιν ούτοι εντός άτμοσφαιρας εύμοιρούσας μορίων άλφίτου' οί πλείστοι τούτων ουδέν άλλο δεινόν ύφίστανται ή βήχξ συνήθη καί δύσποιαν, καί συχνός κατάξέρους. Μόνον δε μετά παρέρουσιν πεντεκαίδεκα ή είκοσι ετών, ή εύηχία ελαττούται καθ' ήλην τήν έκτασιν του θώρακος, ή εισπνοή καθίσταται τραχεία καί άσθενής, ή δ' εκπνοή παρατεταμένη καί θροούδης' άλλ' ο Deshayre φρονεί ότι ούτοι παθαίνουσιν ουχί φθίσιν φυματιώδη, άλλά νόσον ανάλογον ή ύσις τήν αυτήν, ύφ' ής πάσχουσιν οί άκονηταί. Άλλ' ύπως ή νόσος αυτη τών μυλωθρών καί άλφιτοπωλῶν είναι μάλλον ανάλογος, πλην του χρώματος, προς τήν black-phthisis (μελανήν φθίσιν melanoïdïe) τήν παρατηρουμένην παρά τοίς εργάταις τών άνθρακωρυχείων, ήν τασούτο καλώς περιέγραψεν ο Riembault εν τῷ βιβλίῳ αυτού, τῷ επιγεγραμμένῳ Hygiène des ouvriers mineurs, Paris, 1861. Άλλ' όπωσδήποτε τῷ άλφίτῳ είναι

ήττον βλαβερόν ή ή κόκκιν τής άργίλου, διότι οί άκονηταί, οίτινες εισιν εκτεθειμένοι εις τήν ταύτης εισπνοήν επί μίαν μόνον ώραν τής ημέρας, αποθνήσκουσι κατά μέσον όρον εν ηλικία 35 ετών, μετά δεκαετή ή πεντεκαδεκαετή άσκησιν του επαγγέλματος τούτου, ενώ οί μυλωθροί φθάνουσι τῷ σύνθητι όριον του βίου. Οί δε άρτοποιοί, οίτινες εισπνέουσιν καί ούτοι μόρια άλφίτου, αποθνήσκουσι συχνάκις υπό φθίσεως φυματιώδους, άλλ' αίτιον τούτου, κατά τόν Deshayre, είναι ο θερμός καί κεκορεσμένος άνθρακικῷ όξέος άήρ, ός εις εξέρχεται εκ τών πλαγίων όπῶν τών κλιθάνων, ένθα διαιτώνται ούτοι. Άλλά καίτοι μή άρνούμενοι τήν επιβλαβή επιβρόχην του αίτιου τούτου, παρατηρούμεν ότι οί ζυμωταί, οίτινες εισιν ελιγώτερον εις τούτο εκτεθειμένοι από τους θερμαστάς, αποθνήσκουσιν επίσης συχνά υπό φθίσεως.

Ευμοιρούς, κατά τόν Deshayre, ούτε ή εξεία ή χρονία φλεγμονή, ούτε ή εξωτερική ή παρεγγυματιώδης αίμορραγία, ούτε ή εϊσφορησις μεταλλικῶν ή άλλων μορίων παράγει τῷ φυματιῳ ή τούτου γένεσις θφείλεται εις τήν εισπνοήν άέρος μη άνανευμένου, ακθάρτου καί ενέχοντος άνθρακικῶν όξέ. Η παρουσία του άνθρακικῷ όξέος εν τῷ άέρι, λέγει, είναι τῷ μόνον παραγωγόν αυτού αίτιον, ως απόδειξιν δε του ισχυρισμου του φέρει 500 εργατάς, εργάζομένους εις τὰ πέριξ του Chateletauill, οίτινες, εκτιθέμενοι εις τῆς αὐτῆς επιβροχίας με τους εν τῇ πόλει εργάζομένους, ύφίστανται τὰ κατὰ αποτελέσματα' οί σφυροκόποι δέν άλίσκονται υπό τής νόσου, ενώ οί ξιναταί καί οί τροχισταί αποθνήσκουσιν εις τῷ άνωτος τής ηλικίας αυτών, οί τελευταίοι υπό νόσου ανάλογον προς τήν τών άκονητών.

Η θεωρία αυτη είναι παλαιά, διότι συνδέεται στενωδς προς τήν θεωρίαν τήν ανάγνουσιν τήν γέννησιν του φυματίου εις τήν

ἀλλοίωσιν τῆς ἀπορροφητικῆς καὶ ἀποκριτικῆς λειτουργίας τοῦ δέρματος· ἡ θεωρία αὕτη, οὕσα κατὰ βάλους ἀληθῆς, ἔχει πολλοὺς τοὺς ὑπερμαχουόντας, ἀλλ' εἶναι ὑπὲρ τὸ δέον ἀπόλυτος· διότι, ἵνα προφυλαχθῇ τις ἀπὸ τῶν φρικωδῶδων τοῦτο παράσιτον δὲν ἀρκεῖ μόνη ἡ ἀναπνοὴ ἀέρος καθαροῦ, ἀλλ' εἶναι ἀπαραίτητος καὶ ἡ σωματικὴ ἄσκησις. Ὁ Gerholz ἀπέδειξε διὰ πειραμάτων, ὅτι ἡ ἄσκησις τῶν κάτω ἄκρων αὐξάνει τὸ ποσὸν τοῦ οὐροῦ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν σφύσεων μᾶλλον ἢ ἡ τῶν ἔνω ἄκρων καὶ ἡ ἡμέρα· εἰς τοὺς μετεργουμένους ἄρα καθοριστικῶς ἐπαγγέλματα ἢ ἐλάττωσις αὕτη τῆς ἐκκρίσεως τῶν νεφρῶν, συνδυαζομένη μετὰ τῆς ἐλάττωσεως τῶν ἄλλων ἀποκρίσεων, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς συντελοῦσα εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀνοργάνων, ἑτερομόρφων ἐκείνων σωματίων, ἕτινα τρισὺτο συχνὰ ἀπαντῶνται παρ' αὐτῆς; ☉

Τὸ δύσκολον τοῦ προβλήματος καταφαίνεται ἀριθμητικῶς ἐκ τῆς στατιστικῆς, ἣν ὑπέβλεπε περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὁ ἱατρός Smith τὴν 25 Μαρτίου ε. ε. εἰς τὴν ἱατροχειρουργικὴν ἐταιρίαν τοῦ Λονδίνου. Ἐπὶ 1000 φθισικῶν, (600 ἀνδρῶν καὶ 400 γυναικῶν) οἵτινες ἐξητάσθησαν μετὰ πολλῆς λεπτομερείας ἐν τῷ Νοσοκομείῳ For Consumption καὶ ἤγον κατὰ μέσον ἔρον τὴν 28ον ἔτος, ἅπαντες σχεδὸν κατέκρινον τὴν μεγαλόπολιν ἀπὸ πλείονος ἢ ἐλάττωσος χρόνου καὶ οἱ πλείστοι εἶχον τὴν ἐκ τῆς κληρονομικότητος προδιάθεσιν, διότι μόνον 25:100 εἶχον ἀκόμη ζῶντας τοὺς γονεῖς αὐτῶν. Ἰδοὺ δὲ τὸ περιγεγόμενον ὡς πρὸς τὰ εἰδικὰ αἴτια, περὶ ὧν ὁ λόγος· 70:100 ἠτιάζθησαν τὴν ἐπιβλαβὴ ἐπιρροὴν τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν, ἦτοι 32,4 ὅτι ἔμενον εἰς τὸ ὑπαιθρον, 28,6 ὅτι εἰργάζοντο ὑπὲρ μέτρον, 24,4 ὅτι εἰργάζοντο εἰς θερμὸν καὶ περιορισμένον ἀέρα, 20 ὅτι ἤναγ-

κάζοντο εἰς στερήσεις, καὶ 15,8 ὅτι ἦσαν ἐκτεθειμένοι εἰς τὸν κοινότονον καὶ τὸν καπνὸν· 25,3:100 ὑπέκειντο εἰς ὑπερβάλλουσαν διαφύρῃσιν, ἰσάριθμοι οὐδέποτε εἶχον φρέσσι φλανέλλαν, 35:100 δὲ εἶχον ὑποστῆ ψύξιν τῶν ἔκρων. Μόνη ἡ ἀπαριθμησις τῶν γεγονότων τούτων ἀρκεῖ ἵνα καταδείξῃ τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν.

Ἐκ τῆς ἀρχῆς δὲ ταύτης, ὅτι ἡ ἐνδικιότησις ἐντὸς ἀέρος μεμολυσμένου, μὴ ἀνανεουμένου ἀρκούντως καὶ μὴ ἐνέχοντος ἀρκετὸν ἐξυγρόνον παράγει τὴν φθίσιν, ἑρμώμενοι οἱ ἱατροὶ ἀνέκαθεν πέμπουσι τοὺς ὑπὸ ταύτης πάσχοντας εἰς τόπους, ἐν οἷς δύνανται οὗτοι ν' ἀναπνεύσιν ἐλεύθερον ἀέρα. Ὅθεν φεύγοντες οἱ φθισικοὶ τὸν νεφελώδη, ὑγρὸν, βαρὺν καὶ ἄρμονον χειμῶνα τῶν ψυχρῶν ἢ εὐαράτων τόπων, μεταναστεύουσιν εἰς γλυκύτερα καὶ σχετικῶς θερμὰ κλίματα, ἐπανακάμπουσι δὲ εἰς τὰς ἐαυτῶν πατρίδας τὸ θέρος· ἀνὰ δὲ κρῖνον τις ἐκ τῆς ἀναπτύξεως, ἣν ὁσημέραι λαμβάνει ἡ ἱατρικὴ κλιματικολογία, τὸ ἀφέλιμον τοῦ μέσου τούτου καθιερώθη σιωπηλῶς ἀν' ἑχὲ διὰ πραγμάτων. Καὶ ὄντως ἀπανταχοῦ ἀσχυλίζονται ἵνα βρῶσιν ἀκρῶτερον τὰς μεταβολογικὰς συνθήκας καὶ τὰ ἀποκατάστατα τῶν τόπων, οὓς ὁ καιρὸς καὶ ἡ συνήθεια καθιέρωσαν, παραβιάζουσι τοῦτους πρὸς τοὺς νεωστὶ συστανομένους καὶ καταγγίνονται εἰς τὴν ἀνεύρεσιν ἄλλων νέων.

Οὕτως ἐπ' ἐσχάτων τῷ Μινσιῶν ἐπιστάθη ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ Ἀγγλῶν ἱατρῶν, ὡς τὴ Βριγίτιον ἐν Ἀγγλίῃ, ἡ Μινнесοῖα ἐν ταῖς Ἰνωμέναις Πολιτείαις ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ ἔσπεδιου τῆς ἀμερικανικῆς ἡπείρου. Ἡ πόλις αὕτη διακρίνεται κατὰ τὸν Lewis, ὅστις διήνευσεν ἐκεῖ ἕνα χειμῶνα λίαν ἐπωφελῶς, διὰ τοὺς ξηροὺς καὶ γλυκοὺς καιροὺς, διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτῆς ἀπὸ

τῆς ἐπιβροχῆς τοῦ ὠκεανοῦ, διὰ τὴν ὑψηλὴν κύψης τοποθεσίαν, διότι καίτοι ὑψηλότερον τοῦ φρουρίου Snelling 820 πόδας, τοῦ φρουρίου Ridgley 1100 καὶ 1300 τοῦ φρουρίου Ripley. ἴσαστε ὁ ἀραϊδῆς ἀπὸ τῶν ὄρεων οὐ μόνον δὲν εἶναι ἀκατάλληλος καὶ ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν νόσον ταύτην, ὡς γενικῶς ἐπιστεύετο, ἀλλ' ἐκ τούταντιοῦ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν θεωρεῖται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὡς μέσον Θεραπευτικὸν καὶ προληπτικόν. Πρὸς τὰ γεγονότα τὰ πρὸς πίστωσιν τῆς Θεωρίας ταύτης ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Gastaldi δημοσιευθέντα καὶ τὰ ἐν τοῖς Archives générales de Médecine (Αὐγούστος 1859) ὑπ' ἐμοῦ δημοσιευθέντα, ὁ ἱατρὸς Mourdanet προσέθετο τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Μεξικῷ παρατηρηθέντα, ἀνακαλύπτων τὴν ἀραίωσιν τοῦ ἀέρος ὡς μέθοδον Θεραπευτικὴν τῆς φθίσεως.

Ὅλος ἀντιθέτως ἐνεργῶν, καὶ μάλιστα ὅσον ἀρροχῆ τὴν βαρομετρικὴν κλίσιν, ὁ Θαλάσσιος ἀπὸ ἢ ἢ ἐν τῷ πελάγει διατριβή, ἀποκτῆ καθελάσθη νέους ὑπερμάχους· διότι ἐκτός τῶν διαμαρτυρήσεων, αἵτινες πανταχόθεν ἠγέθησαν καὶ ἐξυκολουθῶν ἀπευθυνόμενοι κατὰ τῆς ἀπολύτου ἐξηγήσεως, τῆς δουλείας εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ὑπὸ τοῦ Rochard, ἐξηγήσεως, ἣν παρεδέχθη καὶ καθιέρωσεν ἡ Ἀκαδημία τῆς ἱατρικῆς, νέα γεγονότα καταδικάζουσι ταύτην καὶ ἀποδεικνύουσι τὸ ἀβάσιμον αὐτῆς. Ἰνὴ θέλων νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος, περιορίζομαι ν' ἀναφέρω ἐπὶ παραδείγματι ἐν γεγονόσι λίαν ἀριστῶς προσφερόμενον, ὑπερδιηγεῖται ὁ Roquette, ἱατρὸς τοῦ Πορτογαλλικοῦ ναυτικοῦ, ἐν τῇ ἱατρικῇ ἐξιστορήσει τῆς ἐπὶ τοῦ ἀτμοθρόνου Στεφανίας Θαλασσοπλοῦτος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Λισβῶνος εἰς τὴν Λοάνδαν, κειμένην κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Ἀφρικῆς, ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1860.

« Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πλοῦ, λέγει, παρατήρησα δύο γεγονότα πνευμονικῆς φθίσεως· τὸ μὲν ἐπὶ ἐπιβάτου, ἐπιχειρήσαντος τὸν πλοῦν τοῦτον πρὸς Θεραπείαν, τὸ δὲ ἐπὶ τινος ναύτου, ὅστις κατὰ τὸν ἀπόπλοον οὐδὲν ἐπαρουσίαζε σημεῖον μαρτυροῦν τὴν πάθησιν ταύτην, ἣς ἔλαθον γινῶσιν τὴν 18ην ἡμέραν τοῦ πλοῦ, ὅτε εὐρισκόμεθα μετὰ τῶν τροπικῶν. Τῶν δύο τούτων ἀφρόστων ὁ μὲν πρῶτος ἐφθάσεν εἰς Λισβῶνα παρουσιάζων μεγάλως βελτιωμένην τὴν κατάστασιν τοῦ στήθους, εὐτραφῆ καὶ εὐχάρως, ὥστε διήγειρε τὸν θαυμασμὸν τῶν φίλων αὐτοῦ· ὁ δὲ ναύτης ἐκ τούταντιοῦ ἀπεβίωσεν ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν εἰς Λοάνδαν ἀφίξιν ἡμῶν ἐν τῇ Νοσοκομίῳ τῆς πόλεως ἐκείνης. »

Πρέπει ἀρὰ γε ν' ἀποδώσῃ τις τὴν διαφωρὰν ταύτην εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ μὲν ἐπιβάτης, ἐκτιθέμενος τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἐπιβροχὴν τῆς Θαλάσσης, κατοικῶν ἐν τῷ δωματίῳ, πρεφόμενος καλῶς, καὶ εἰς οὐδένα ὑποβλαβόμενος κόπον, ἐτόγγυε πασῶν τῶν περιποιήσεων ὅσας ἀπῆται ἡ κατάστασις αὐτοῦ καὶ ἐλάβηκεν ἀπάσας τὰς ἀναγκαίους προφυλάξεις, ὁ δὲ ἀτυχῆς ναύτης, συνωκειωμένος πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἀγνοῶν τὴν κατάστασιν τοῦ ἐξετίθετο εἰς τὴν ὑγρασίαν καὶ εἰς κοπιώδη ἔργα, ἐτρέφετο ἀνεπαρκῶς καὶ ἀκαταλλήλως καὶ οὕτως ὑπέστη τὴν βλαβερὰν ἐπιβροχὴν τῶν τροπικῶν χωρῶν, ὡς θέλει ὁ Rochard, ἢ ὁ Θαλάσσιος ἀπὸ ἐνεργεῖ ἐπωφελῶς μόνον μέχρι τινὸς βαθμοῦ τῆς φθίσεως; Ταῦτα εἶναι ζητήματα, ἅτινα μόνη ἡ πείρα δύναται νὰ λύσῃ, ἀποστελλομένων εἰς ὑπερποντίους περιγήσεις, ἐν καταλλήλοις περιστάσεσι, νέων προδιατεθειμένων εἰς τὴν φθίσιν, οὓς ἀδίκως ἀφίνουσι νὰ τήκωνται ἐν ταῖς πόλεσι· διότι καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὁ Θαλάσσιος ἀπὸ δύναται νὰ ὠφε-

λήση μάλλον ὡς προληπτικὸν ἢ ὡς θεραπευτικὸν μέσον τῆς φθίσεως.

Τίς ἡ κατάστασις τοῦ Γαριβάλδου ;

Μέχρις ἐσχάτων ἀβεβαίωτης μεγάλη κατεῖχε τοὺς πάντας περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἰταλοῦ τραυματίου καὶ λίαν ἀντιπραγματικὰ εἰδήσεις ἀνεγινώσκοντο περὶ αὐτοῦ ἐν ταῖς ἐφημερίσαι. Τέλος οἱ ἐπισκεπτόμενοι αὐτὴν ἰατροὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν συνδρομὴν τοῦ Νελατώνος, καὶ ὁ διάσημος τῆς Γαλλίας χειρουργὸς ἔλαβε τὴν 12]24 Ὀβρίου ἐπιστολὴν, γεγραμμένην ἐν ὀνόματι τοῦ Γαριβάλδου ὑπὸ τῶν τεσσάρων τακτικῶν αὐτοῦ ἰατρῶν, παρακαλοῦντων, ὅπως, μεταβῆς εἰς Σπέτζιαν, βοηθήσῃ αὐτοὺς διὰ τῶν φώτων του. Ὁ καλοκάγαθος χειρουργὸς προθύμως ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν καὶ ἀναχωρήσας τὴν αὐτὴν ἑσπέραν, ἀφίκατο εἰς Σπέτζιαν τῇ 16/28. Ἄρῳ δὲ ἀντήλλαξε μετὰ τοῦ στρατηγοῦ λέξεις τινὰς ἀμοιβαίως συμπικθίας, ἐξετάσας μετ' ἐπιστάσις τὸ τραῦμα εἶπε πρὸς τὸν Γαριβάλδην « Στρατηγὲ, θεωρῶ ἐμαυτὸν εὐτυχῆ, δυνάμενος νὰ σὲ διαθεύξω ὅτι θεωρῶ εὐκάλον τὸν ἐξελευσμένον τοῦ βολίου καὶ μηδὲν ἐνδεδειγμένον τὸν ἀκρωτηριασμένον τοῦ ποδὸς » πρὸς δ' ἐκεῖνος ἀπήντησε μετ' ἄκρας ἀταραξίας « Προκίνο τὴν λύσιν ταύτην τῆς ἑτέρας καὶ σ' εὐγνωμονῶ. »

Ἐπανελθὼν δ' εἰς Παρισίους, ὁ Νελατὼν, ἔγραψε πρὸς τὸν συντάκτην τῆς Ἐφημερίδος τῶν Νοσοκομείων ἐν εἰδει ἐπιστολῆς τὴν ἑξῆς ἔκθεσιν.

Διότι με ἀνιάθειρε.

Τὸ διάγρονον, ὅπως ἔχειρε παρὰ τὴν κοινὴν ἢ κατάστασιν τοῦ στρατηγοῦ Γαριβάλδου μὲ καίρει ὅτι θέλει ἀσμένως δια-

μοσιεύσει ἐν τῇ ἀξιολύμῳ ἡμῶν ἐφημερίδι λεπτομερείας τινὰς, ἐριζούσας ἐπακριβῶς τὴν κατάστασιν τοῦ περικλειοῦς τραυματίου καὶ δυναμένας νὰ δικασθῶσι τοὺς ῥόβους, ὅσοι ἀπὸ τινῶν ἡμερῶν ἐγενήθησαν ἕνακεν εἰδήσεων ἀντιπραγματικῶν περὶ τοῦ τραυματίου. Ἄλλως τε φρονῶ, ὅτι οἱ ἰατροὶ, ὅσους εἶδον οἱ κύριαι ἀναγινῶσται τῆς ἡμετέρας ἐφημερίδος, θέλουσιν εὔρει ἐν τῇ καθαρῶς χειρουργικῇ ταύτῃ ἐκθέσει γεγονότα τινὰ, ὧν ἡ γνώσις ἔχει κἄποιον ἀξίαν ἐν τῇ πράξει.

Ἄμα ἀφιχθεὶς εἰς Σπέτζιαν μετὰ τῶν ἰατρῶν Vio καὶ Maes-
ti, εἶδον τὸν στρατηγὸν, τὴν τρίτην 16/28, ἥτοι πενήκοντα ἑνὲα ἡμέρας ἀπὸ τοῦ τραυματισμοῦ. Παρόντες ἐκεῖ οἱ τακτικοὶ αὐτοῦ ἰατροὶ Ripari, Albanesse, Prandina καὶ Bazile, ἐνήργησαν τὴν προεὐνὴν ἐπίθεσιν τοῦ τραύματος.

Ἐν πρώτοις ὕψηλον νὰ ἐμολογήσω, ὅτι ἄμα ἀποκαλυφθέντος τοῦ σκέλους παρετήρησα ὅτι ἦτο τοῦτο καταλληλότετα διατεθειμένον ἐντὸς αἰῶρος, ἐκ τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπὶ τὸ τελειότερον τροποποιηθεισῶν, καὶ λίαν κατακλήλων οὐσῶν διὰ τὰ ἐπιπεπλεγμένα τῆς κνήμης κατάγματα.

Ἀφαιρέθέντων τῶν σπληνίων καὶ τῶν ἐπιθέσεων, ἐπελα-
θόμην τῆς λεπτομεροῦς τοῦ ἄκρου ἐξετάσεως. Ἡ καθόλου ὄψις αὐτοῦ ἦν εὐάρεστος, ἡ θέσις καλὴ, ὁ ποὺς ἀπετέλει ὀρθὴν γωνίαν πρὸς τὴν κνήμην καὶ εἶχεν ἤδη ἀρκούντως στερεωθῆ, ὥστε ὁ τραυματίας ἐδύνατο αὐτὸς νὰ ἀναίρη τὸ σκέλος ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἐδύνης· τὸ δέριμα εἶχε χροιάν τὴν κατὰ φύσιν, πλὴν τοῦ περὶ τῆ τραύμα, ὅπου ἦν ἐλαφρῶς ξοδόχρουν. Ἡ διόγκωσις τοῦ ἄκρου, ἥτις εἶχε φθάσει μέχρι τοῦ γόνατος, ἦν ἤδη περιορισμένη περὶ τὸ τραῦμα, ἐκτεινομένη μόνον τρεῖς δακτύλους ἄνω τῆς ποδοκνημικῆς ἀρθρώσεως καὶ τρεῖς δακτύ-

λους κάτω ταύτης. Ἀλλ' οὐδ' ἐπίσημος ἦν ἡ αὐτοῦ περιορισμένη ἐξόγκωσις, διότι διεκρίνοντο καὶ τῶν σφυρῶν αἱ προσεξοχαὶ καὶ τοῦ Ἀχιλλείου τένοντος ὁ θόμιγξ' ἐρευνήσας μετ' ἄκρας ἐπιτασίας τὰ περὶ τὴν ἄρθρωσιν τοῦ ποδός, οὐδὲν εὔρον ἢ διάτασιν οἰδηματώδη· οὐδαμῶς παρετήρησα κλυδασμὸν, ὑπερφάνοινα τὴν παρουσίαν ὑγροῦ· διὰ δὲ τῆς ἐπιθλίψεως οὐδαμῶς ἀλλοῦ ἠγείρετο ἄγλος ἢ περὶ τὸ τραῦμα, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἦν τοῦτο μέτριον.

Τὸ δὲ τραῦμα ὑπάρχει κατὰ τὸ πρόσθιον χεῖλος τοῦ ἐσωτερικοῦ σφυροῦ· ἔχει σχῆμα στρογγύλον καὶ διάμετρον τριῶν ὑφεκτομέτρων ἢ ἐπιφάνεια αὐτοῦ καλύπτεται ὑπὸ στιβάδος κογχροειδῶν σαρκίων, καλοήθων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων διακρίνεται μικρὸν κώλωμα, ἀφ' οὗ ἀποκρίνεται πῦρον χρηστὸν ἐν ἐλαχίστῃ ποσότητι· καὶ ὄντως, πεντακαίδεκα ὥραι εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς τελευταίας ἐπιδέσεως τοῦ τραύματος, καὶ ὅμως τὸ ποσὸν τοῦ ἀποτεθέντος πύου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν σπληνίων καὶ τοῦ μοτοῦ μόλις ἦτον ὅσον ἐνὸς κοχλιαρίου μικροῦ.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς τοπικῆς ταύτης ἐξετάσεως ἔφειλον νὰ ἐξετάσω τὸ τραῦμα καὶ διὰ τῆς μήλης· τὸ ὄργανον τοῦτο εὐωδίαισα δίχως ὁ τραυματικῆς νὰ κίβανθῃ οὐδ' ἐλάχιστον ἄλγος. Διευθύνων δὲ τὴν μήλην ἐγκαρσίως, ἀπήντησα εἰς βάθος 2 1/2 ὑφεκτομέτρων σῶμα σκληρὸν, ἀνένδοτον, παρέχον διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ προσκρούσεως τῆς μήλης ἦχον ἀμβλὺν, ὅπως διὰ φερον τοῦ ὀξέως ἐκείνου ἤχου, τοῦ παραγομένου ἐκ τῆς πρὸς τὴν συμπαγῆ νεκρωμένου ἴστων προσκρούσεως αὐτῆς καὶ κατ' οὐδὲν παρεμφορῆ πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς τραχύτης ἐπιφανείας τοῦ στρογγύλου ἴστωῦ προστριβήν.

Κλίνας μικρὸν τὴν μήλην ὑπερπέδησα τὸ πρῶτον τοῦτο

κώλωμα· ἡ δὲ μήλη, εἰσθίσασα εἰς βάθος 5—6 ὑφεκτομέτρων, ἀπήντησεν ἴστων, ὀλίγον μακρὸν τοῦ ἐξωτερικοῦ σφυροῦ. Ἡ ἐξέτασις αὐτῆ, τὸ ἐπανακλέγω, οὐδεμίαν ἐπήνεργον ἐνόηχεν εἰς τὴν στρατηγὸν, ὅστις μάλιστα διακρούσας ταύτης μοι παρεῖχε πληροφορίας, αἵτινες, ὡς ἐφρόνει, ἐδύναντο νὰ μὲ φωτίσωσιν.

Ἦνα δὲ συμπληρώσω τ' ἀφορῶντα τὴν ἔκθεσιν τῶν τοπικῶν συμπτωμάτων, δεῶν ἔπως ἀναφέρω, ἔτι τὸ δεξιὸν γόνα καὶ ὁ ἀριστερὸς καρπὸς ἦσαν μικρὸν τι διογκωμένα, ἔνεκον ἀρθρικοῦ βουματισμοῦ, οὗ παραξυσμοῦς οὐχὶ σπανίως ἀπὸ τινων ἐτῶν ὑπέστη ὁ τραυματικῆς.

Ἡ καθόλου κατάστασις αὐτοῦ εἶναι ὅσον οἶόν τε εὐάρεστος, μετὰ τὰ σπουδαῖα συμπτώματα τὰ ἐπεθόντα μετὰ τὴν τραυματισμὸν, μετὰ πόνους λίαν σφοδροὺς καὶ ἰδίως κατόπιν αὐπνίας λίαν παρατεταμένης (σφαιδὸν τριακονθημέρου). Ὁ πυρετός· ἐξέλιπε (Τῦ σφυρμῶσι)· τὸ δέρμιον ἔχει θερμικρασίαν τὴν κατὰ φύσιν ὑρεξίς ὑπάρχει· ὁ ὕπνος εἶναι ἐπαρκῆς καὶ ἐπάγει ἀνακούφισιν· ἡ ρυθμιζομένη τοῦ ἀρθρώτου εἶναι ἀτήραχος, ἀξιοπρεπῆς, μηδὲλως ἐκφράζουσα πόνον.

Τοιαύτη ὑπῆρχε, φίλε συνάδελφε, ἡ κατάστασις τοῦ Γαριβάλδου τὴν 28 Ὀκτωβρίου, ἔτε ἐπισκεψάμεν αὐτὸν ἐν Σπετζίᾳ.

Ἐκ τῶν ἐκατεθέντων συμμερίζεσθε, πιστεύω, τὴν ἐμὴν γνώμην, ἔτι ὁ στρατηγὸς ἤδη οὐδένα τρέχει κίνδυνον, ἔτι διήνησε τὴν σοβαρὰν περίθδον τῶν ὀξέων συμπτωμάτων καὶ ἐπομένως τὰς κινδυνωδεστέρους φάσεις τῶν διὰ πυροβόλου ὕπλου τραυμάτων· ἀλλ' ὅμως ὑπάρχουσι τοπικαὶ τινες ἐπιπλοκαὶ, ὅς δεῶν ἔπως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν.

Καὶ ἐν πρώτοις πρόδηλον εἶναι ἔτι διηγεώχθη τὸ ἄρθρον, ἔτι ἐφλογίσθη τοῦτο, ἔτι τὸ βόλιον εὐρίσκειται οὐχὶ ἐν τῇ κοιλότητι αὐτοῦ ἀλλὰ πέριξ ταύτης, καὶ ἔτι τοῦτο εἶναι τὸ σῶμα ὑπερ ἀπήντησεν ἢ μήλη εἰς βάθος 2 1/2 ὑφεκτομέτρων ἀπὸ τοῦ τραύματος· τῆς εἰσόδου, κείμενον εἰς τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὑπάρχου-

σαν ἔμπροσθεν τῆς τροχαλίας τοῦ ἀστραγάλου ἐπὶ τοῦ αὐχένου τοῦ ὄστω ἑαυτοῦ.

Τὸ ἀληθές τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου τούτου ἀποδεικνύουσιν ἅπαντα τοῦ τραυματισμοῦ τὰ περιστατικά, ἢ τε διεύθυνσις τῆς βολῆς, καὶ τὸ σχῆμα τοῦ βολίου (κυλινδρικοκωνικὸν) καὶ ἡ διάτρησις τῆς περικνημίδος καὶ τοῦ ὑποδήματος ἐντὸς τῶν ὁμοίων δὲν ὑπῆρχε τὸ βόλιον, ὁ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς γενόμενος ἐξελευσμὸς ἐκ τοῦ τραύματος τεμαχίων σκότους, τέλος ἡ εὐθύς μετὰ τὸν τραυματισμὸν παρατηρηθεῖσα ἐξόγκωσις εἰς σημειῶν σχεδὸν ἐκ διαμέτρου ἀντικείμενον πρὸς τὸ τρήμα τῆς εἰσόδου κτλ. Προσθετέον εἰς ταῦτα καὶ τὴν εἰδικὴν ἐκείνην αἰσθησιν, τὸν ἐκ τῆς προσκρούσεως τῆς μήλης γεννώμενον ἀμβλὸν ἐκείνον ἦχον, ὅστις καθ' ἑαυτὸν μὲν καταλείπει δισταγμούς· τινὰς εἰς τὸ πνεῦμα, συνδυαζόμενος ὅμως μετὰ τῶν ἄλλων διαγνωστικῶν σημείων, ἀποτελεῖ πλέον ἢ πιθανότητα.

Τί δὲ ποιητέον πρὸς τὰς περιγραφείσας βλάβας; Ἰνα μὴ φιλέατος ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὑπάρχουσι παραδείγματα ἰάσεως τραυμάτων διὰ πυροβόλου ὕψου κατὰ τὰ ἄρθρα, ἀνευ τῆς ἐξαιρέσεως τοῦ βολίου, μείναντος ὀριστικῶς ἐν τῇ ἀρθρῷ· ἀλλὰ τὰ γεγονότα ταῦτα εἰσὶν ἐξαιρέσεις σπάνιαι· ὥστε ὁ χειρουργὸς ὀφείλει νὰ μὴν ἀμεριμνή, μηδὲ νὰ παραιτῆται τῆς ἐξαιρέσεως τοῦ βολίου, εἰμὴ ὅταν ἡ χειρουργία αὕτη παρουσιάσῃ σπουδαίας δυσχερείας καὶ κινδύνους προφανεῖς.

Ἀλλ' ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει τοιαῦται ἀντενδείξεις οὐδόλως παρουσιάζονται. Φρονῶ ὅθεν ὅτι τὸ βόλιον πρόπει νὰ ἐξελευσθῇ. Ἀλλ' ὁ ἐξελευσμὸς οὗτος δέον ὕψως παραχρῆμα ἐνεργηθῇ; Τὸ πρῶγμα εἶναι δυνατὸν βεβαίως, ἢ δὲ ἀρκούντως ἀπλῆ αὕτη ἐγχείρησις ἤθελεν ἔχει τὸ πλεονέκτημα νὰ καθησυχάσῃ πολλοὺς ἀνυπομονοῦντας καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ πολλῶν πόθους μάλλον γενναίους ἢ περισκευμένους. Ἢ ἐν τισι στιγμαῖς ἐπίτευξις τῆς ἀπὸ τασούτου χρόνου περιμενομένης λύσεως τοῦ δράματος τούτου βεβαίως ἔχει τι τὸ ἐπαγωγόν.

Ἀλλ' ὅμως ἐνόμισα πρέπον νὰ πράξω ἄλλως, καὶ ἰδοὺ δικτὶ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀμέσου ἐξαιρέσεως τοῦ βολίου ἦν ἀνάγκη πᾶσα ὅπως ἐμβάλλω τομάς, ἢ δὲ ἐξαιρέσεις αὕτη θὰ ἦτον ἀλγεινῆ, ἤθελεν ἐπαχάγει μικρὸν πυρετὸν· καὶ ὅμως οὐδὲν ὑπάρχει τὸ ἐπιγόν ἡμῶς, διότι ἀπὸ τινων ἐβδομάδων ἢ κατ'ἀστάσις τοῦ ἄκρου καὶ ἰδίως ἡ τῆς ἀρθρώσεως βελτιοῦται ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ.

Ἢ ἀπλουστέρα, κατ' ἐμὲ, ἕμα δὲ καὶ παντὸς κινδύνου ἀπηλλαγμένη μέθοδος εἶναι νὰ ἐνεργηθῇ ἡ διαστολὴ τοῦ πόρου τοῦ τραύματος μέχρι τοῦ τόπου ἐνθα πιστεύω ὅτι εὐρίσκεται τὸ ἀλλότριον σῶμα, ἤτοι εἰς βάθος 2 1]2 ὑπεκατομέτρων· ἡ διαστολὴ αὕτη δύναται κάλλιστα νὰ κατορθωθῇ ἐμβαλλομένων εἰς τὸ τραῦμα μικρῶν ἐκ βίβης Γεντιανῆς κυλινδρικών, βαθμηδὸν παχύτερων, μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας ἀντικαθισταμένων διὰ τεμαχίου περιεσφιγμένου σπόγγου.

Μετὰ τὴν διαστολὴν ταύτην τὸ βόλιον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θέλει κατασταθῆ ἡ προσιτὸν τῷ τε δικτύῳ καὶ τῷ ὀφθαλμῷ καὶ εὐκλὸς λίαν θέλει ἀποβῆ ἢ σύλληψις αὐτοῦ δι' ἀπλῆς λαβίδος καὶ ὁ ἐξελευσμὸς αὐτοῦ διὰ πόρου ἀρκούντως εὐρέως, ὥστε μὴ κακωθῶσι τὰ ἀπκλὰ μόρια.

Ἀλλὰ τεθείσθω, ὅπερ ὅλως ἀπίθωνον, ὅτι, ἐναντίον τῆς προεβλήσεως ταύτης, τὸ ἀποφράσσον τὸν πόρον τοῦ τραύματος σῶμα δὲν εἶναι τὸ βόλιον, ἀλλὰ τεμαχίον ὄστω, ἀποσπασθὲν ἀπὸ τῆς κνήμης ἢ τοῦ ἀστραγάλου, ἐνὶ λόγῳ πραγματικῇ νεκρωμένη παρασχίς· ἢ ταύτης ἐξαιρέσεις εἶναι ἐπίσης βητικῶς ἐνδειγμένη ὡς ἡ τοῦ βολίου καὶ δύναται ἢ ἠδύνατο νὰ ἐνεργηθῇ καὶ παραχρῆμα.

Ἀλλὰ χωρήσωμεν καὶ περαιτέρω· τεθείσθω (ἵνα διέλθωμεν ἀπάσας τὰς ἤττον εὐκτέας ὑποθέσεις) τεθείσθω, λέγω, ὅτι ἡ παρασχίς αὕτη ἐξακολουθεῖ νὰ ζῆ καὶ ὅτι προσεφύη πρὸς τὰ παρακείμενα ὄστω· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἢ ταύτης ἐξαιρέσεις ἀντενδείκνυται, ἢ δὲ διαστολὴ τότε ἔσται μὲν περιττὴ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐπιβλαβής.

Ὁδὲ μὲν ἄρα ὑπάρχει σπουδαία ἀντιφάσις πρὸς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐξελκυσμοῦ τοῦ βολίου μετὰ τὴν διαστολὴν τοῦ πόρου τοῦ τραύματος.

Ὅθεν ταύτην τὴν Θεραπείαν καὶ συνεβούλευσα ἐν τῇ ἐγγράφῳ γνωμοδοτήσει ἢν πάραυτα συνέταξα καὶ παρείδωκα εἰς τοὺς τακτικούς τοῦ στρατηγικοῦ ἰατροῦς, μὴ δυναθεῖς νὰ παρατείνω τὴν εἰς ἀπέτξιν διαμονὴν μου μέχρι τῆς ἡμέρας, καὶ ἢν ἐμελλόν νὰ συνέλωσιν εἰς συμβούλιον ἑπτὰκκίδεκα ἰατροὶ, ἐν οἷς συνάδελφοι δικαίως θεωρούμενοι ὡς διάσημοι παρὰ τοῖς Ἴταλοῖς.

Περὶ τὴν ἐκθεσίν μου ταύτην, ἀποκρούω τὴν ἰδέαν τῆς τοῦ βολίου ἀναζητήσεως, γινομένης ἄνευ ἐνδείξεώς τινος τοῦ τόπου, ἢν κατέχει ἐπακριβῶς τὸ ἀλλότριον σῶμα. Ἐν ταύτῃ περιπτώσει ἐνδείκνυται ἡ ἀναβολή, ἕως ἔτου εἴτε ὁ σχηματισμὸς ἀποστήματος ὑποδείξει τὴν παρουσίαν τοῦ βολίου κατὰ τινὰ τόπον περὶ τὸ ἄρθρον, εἴτε βραδεία μετατόπισις καταστήσῃ προσιτὸν τὸ ἀλλότριον σῶμα.

Τὸν δ' ἀκρωτηριασμένον, ὡς τελευταῖον καταρτίγιον, θεωρῶ ἐνδεδειγμένον μόνον, ὅταν, παρὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐπέλθῃ βαρεῖά τις ἐπιπλοκή, οἷον βαθεῖα ἀποστήματα, ἄρθρους καὶ διαρκῆς ἐμπύσεις, προφανῆς ἐξάντλησις τῶν δυνάμεων, ἐν λόγῳ, ὅταν ἐπίκειται κίνδυνος θανάτου.

Κατ' ἐμὴν ἰδέαν ὁ στρατηγὸς θέλει ἰαθῆ, ἀλλ' ἡ ἴασις θέλει βραδύνει μῆνας εἰσέτι τινάς· θέλει δὲ ἀπολειφθῆ δυσκαμψία κατὰ τὴν ποδοκνημικὴν ἄρθρῳσιν, ἀναπόδραστος συνέπεια βλάβης ἐπενεχθείσης κατὰ τῶν ἀρθρωθῶν ἐπιφανειῶν τῶν ὀστέων· ἀλλ' ἡ ἀτελής αὕτη ἀγκύλωσις κατ' ἐλάχιστον μόνον θέλει διακωλύει τὴν λειτουργίαν τοῦ ἄκρου. Νελατών.